Poštarina plaćena u gotovu

Ciena 2 Kune — Broj 12

USTAŠA

VIESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

28. ožujka 1943 — br. 12

POGLAVNIK MEDJU NARODOM

MORE——— MORE———

U GLAVNOM USTAŠKOM STANU

USTAŠA

VIESTNIK HRVATSKOG USTAŠKOG OSLOBODILAČKOG POKRETA

GOD. XIII. ZAGREB, 28. OŽUJKA 1943. BROJ 12.

ŽRTVOM I BORBOM DO POBJEDE

UZ OBLJETNICU SMRTI STIPE JAVORA

Često puta proučavamo razvoj političkih dogodjaja pojedinog naroda, promatramo njihove životne poteškoće, velike zapreke, padanja i umiranja i pitamo se, kako su ti narodi ostali svoji na svome unatoč stoljetnih težkih izkušenja, kako su odoljeli svim životnim nepogodama, kako su ostali na životu?

Kako su ostali?

Samo njihova obstojnost ne čudi nas toliko jer često se dogadja, da volja za životom pobiedi smrt, ali ti narodi uz sve te potežkoće ne samo da niesu nestali s lica zemlje, ne samo da niesu nazadovali, nego su narasli, uznapredovali, popeli su se za stupanj više na svim ljestvicama sveobćeg svjetskog stvaranja, zadržali su tok napredka s ostalim narodima ili su ih pače pretekli.

Što je to, što ih je čuvalo u nepogodama, dizalo po križnim postajama njihovog povjestnog zbivanja, liečilo, sačuvalo, održalo i hranilo? Što je to veliko, vječno i sveto, što živi u svim zdravim narodima, što bdije u dušama pojedinaca kao bogodano blago jedne nacije, što nosi u sebi odabrana nekolicina kao svojinu naroda kome pripada, što pokreće dušama odabranih, da od njih živu tisuće?

Što je to vječno, veliko, iskonsko — sveto?

I opet moramo prići poviesti života, moramo promatrati životni tok i razvitak svakoga naroda, moramo listati stranice života i tu ćemo spoznati tajnu velike sile, tu ćemo naći rješenje ovih upitnika, tu ćemo spoznati bit uspjeha i napredka pojedinaca i naroda. Tu ćemo upoznati, da svaka revolucija, svaki pokušaj oslobodjenja, svaki stvaralački rad, bilo na kojem polju, iziskuje od svojih boraca, od poklonika svoje ideje neograničenu vjeru, neograničeno pouzdanje i spremu na svaku žrtvu, dolazila ona u koje mu drago vrieme ili u kojem bilo obliku. Traži volju za borbu, volju za svladavanje svih zapreka, koje će se tokom razvoja oslobodjenja pojaviti i prepriečiti na putu, traži vjeru u izpravnost objekta borbe, drugim riečima, vjeru u bezprikornost i svetost slobode ili koje druge svetinje, za koju se narod bori. Masa, puk nije obično taj vjernik, nije obično poklonik ideje, koja je u začetku, nije viestnik novih vremena. Masa ne čuje onaj unutarnji glas odabranika, ona nije prožeta tajnom neograničene vjere, voljom za bezkompromisnu borbu do uspjeha, masa je daleko od onih, koji, vodjeni unutarnjim glasom, polaze novim putevima preko svih zapreka, nepogoda, unatoč žrtava, pa i opasnosti po vlastiti život, s očima uprtim u ideal, ne obazirući se na osudjivanje pojedinaca i na protivljenje onih, za čije se dobro bore.

Takovi ljudi, odabranici naroda, idu svome cilju, ti ljudi padaju, bore se i nestaju, ti su ljudi žrtve narodne sreće, ti su borci zalog dobre budućnosti pojedinih naroda, u žrtvama tih narodnih svetaca leži tajna napredka i uspjeha pojedinih nacija i država.

No ne smijemo misliti, da je žrtvom pojedinaca polučeno narodno spasenje. To se istina ponekad dogadjalo u poviesti pojedinih naroda, ali u najviše slučajeva mora narod poći stopama svojih mučenika, mora narod poći istim žrtvama, istim putevima, kojim su išli njihovi lučonoše i bogodani glasnici slobode, i tada će tek, borbom i nastojanjem cieloga naroda, uz žrtve i samozataju doći sloboda. I stoga, žrtva pojedinca prinos je cielog naroda na oltar slobode, pa makar narod i ne bio toga sviestan. Jer narod, koji radja borce i mučenike za svoju slobodu, dokazuje, da nije na silazu svoje životne snage, da nije u opadanju unatoč očajnih i težkih životnih prilika, nego da je, uočivši krvavo stanje u kojem živi, sviestan dužnosti, koju od njega vremena iziskuju i — sa strahopočitanjem u duši prilazi svojoj žrtvovanoj djeci, klanjajući se njihovim sjenama.

Tek kasnije, često puta nakon desetljeća i stoljeća, osjeća puk vriednost, snagu i veličinu žrtava, koje su doprinjeli njihovi ocevi i djedovi, tek nakon dugog niza godina uvidja narod, da su njihovi predci pa i njihovi odabrani suvremenici samo glas njihovih duša, izraz njihovih težnja, glasnici slobode, koju oni žele i za koju polaze u borbu.

I mi danas, po osnutku Nezavisne Države Hrvatske, prilazimo našim narodnim žrtvama, mi danas osjećamo njihovu vriednost, njihovo obćenarodno značenje, mi danas proživljavamo ostvarenje njihovog vjerovanja, snagu njihovog odpora, mi danas proživljavamo ono, što su oni tek mogli željeti, mi gledamo ono, u što su oni mogli tek vjerovati, u kratko, mi smo žeteoci obilate, ali krvave sjetve, mi smo gosti bogatih stolova, koje su pripremali naši djedovi i pradjedovi uz vlastite žrtve i živote.

(Iz Ustaškog godišnjaka)

ŠTIPE JAVOR - NAŠ UZOR

Naša je poviest doista na nekim mjestima žalostna, jer se tu i tamo kadkad pojavio izdajica, koji nije gledao probitke naroda i Hrvatske. I zato ih je upropastio.

Takvih časova nije doduše bilo mnogo u našoj poviesti, ali ih je ipak bilo. Mi to priznajemo. Ali , ta nas činjenica ne može omalodušiti, već nas naprotiv upozoruje, da pazimo sami na sebe i na svoja djela. Da pazimo, koliko radimo za sebe, a koliko pak za zajednicu. Koliko smo žrtvovali i koliko žrtvujemo danas za najsvetije i najveće blago narodno — za sreću i slobodu sadašnje i buduće Hrvatske.

Ali takvi nam crni slučajevi nisu toliko pred očima i u pameti. Mi ih odbijamo od sebe kao neugodne i nečastne, a pred oči nam dolaze svjetli likovi, junaci, mučenici, borci — koji nas ozbiljnim, prodornim očima promatraju uljevajući u nas vjeru i snagu da do kraja izdržimo. Ti su mučenici naši narodni sveci, koji nas hrabre i kojima se utječemo, kad osjetimo da malakšemo, kad nismo zadovoljni rezultatima našega rada ili radom naše okolice. Kad vidimo da ovdje ondje još hramlje, da ovo ili ono nije još u redu ili da se koji taj izdajnički i nehrvatski ponio, kad nas u našoj duši zaboli politička i nacionalna neodgojenost nekih iz naše okolice, onda tražimo jakosti u našim herojima, mučenicima, koji su pali, koji su položili živote za najdraže naše, za najveće naše bogatstvo.

Jeste li ikada promatrali sliku mučenika Stipe Javora? Onu, gdje je kao uznik u sivoj kaznioničkoj odjeći.

One njegove oči, onaj ozbiljni i prodorni izražaj lica! Zar se nieste nikada zaustavili na čas i promatrali one mučeničke crte, onaj patnički lik.

Taj nam lik mnogo govori o patnjama, o pretrpjelim bolovima, udarcima i mukama. On nam govori o žalostima, koje je preživio bdijući kroz duge noći po ćelijama mnogih kazniona i razmišljajući o težkim i mučnim časovima, koje proživljava Hrvatska.

On je trpio ne samo radi nevolja i nedaća, koje je sam morao pretrpjeti, već i radi muka, što ih je podnosio čitav hrvatski narod i ciela Hrvatska. Ta muka nije dala Javoru mira. On se mogao u nekim prilikama i osloboditi zatvora i živjeti kao i ostali ljudi, on nije morao raditi na nacionalnoj stvari, nije morao izvrgavati životnoj opasnosti sebe, a mnogim pogiblima i neprilikama svoju obitelj. Ali on je ipak radio, on se ipak žrtvovao i napokon došao u zatvor, napokon trpio i umro.

Zašto? — Što ga je na to tjeralo?

Mnogi ga ne razumiju. Mnogima je čudan. Ali ne samo on, već i svi oni, koji su radili i umrli za Hrvatsku. Mnogima su takvi mučenici čudaci, ludjaci i t. d. Što je tjeralo Javora, da radi, živi i umre za Hrvatsku?

Što? — Hrvatska — kratki je odgovor. Ona, njezine žrtve, njezine patnje, njezina prošlost, sadašnjost i budućnost. Vidio je što Hrvatska proživljava i htio joj je bolje, htio ju je spasiti, dati joj slobodu, dati joj mir, blagostanje i sreću. Zato je radio, to ga je tjeralo napried i za to je i umro.

Lik mučenika Javora danas nam mnogo govori. Njegove oči na slici kaznioničkog uznika opominju nas danas, da pazimo što radimo, da pazimo na slobodu, koju smo stekli, da ju čuvamo i da ju ne damo ni pod cienu svoga života. Jer on zna što je robstvo, što su nepravde. On zna, on ih je proživio.

I zato se boji, i zato nas opominje.

No mi promatrajući njegov život, proživljavajući njegove patnje i promatrajući njegov mučenički lik, mi se napunjamo vjerom, nadama i hrabrošću, opet se laćamo posla, opet vršimo svoju dužnost s voljom i oduševljenjem, vjerujući u sebe i u svoju snagu, u sretnu budućnost Hrvatske.

Tu nam snagu daju naši mučenici, a medju njima i Javor, kojeg se osobito s ponosom sjećamo sada na godišnjicu njegova mučeništva.

27. ožujka umro je Javor izmučen i izmrcvaren. Toga dana izpustio je svoju veliku dušu veliki mučenik i veliki Hrvat. Za Hrvatsku je radio, živio i umro. Nju je gledao oko sebe, nju je nosio u sebi. Ona ga je pratila u njegovom životu; slušao je njezino jaukanje i plač i nije mogao poći drugim putem, nego onim, kojim je pošao. On je osjećao Hrvatsku kao samog sebe. Njezine boli bile su njegove. I zato je morao poći trnovitim putem znajući, da se samo tim putem može doći do slobode.

I on je pošao. Pošao je dobro znajući kuda ga vodi taj put: u kaznione, na mučilišta, u okove, na vješala, u smrt. To je on dobro znao, ali je ipak pošao. I 27. ožujka on je završio svoju životnu misiju ostavivši potomstvu da nastavi put, koji je on pošao.

Taj je put bio mučan, ali siguran.

Potomstvo je prihvatilo taj put, ali ono je bilo sretnije od Javora. Njegovo je potomstvo doživjelo veliki čas slobode, koji on nije mogao doživjeti.

Potomstvo nije zaboravilo svoga Javora. Ono ga veliča i cieni kao svoj uzor, kao onoga, koji mu je pokazao put, kojim treba poći.

Javor je mrtav, ali njegova misao još živi. On i dalje pokazuje put novom pokoljenju Hrvatske, a taj je put, put žrtve, pregaranja i samoodricanja.

Sliedimo Javora i Hrvatska će doživjeti sretne dane.

U nekoliko

KAVANA

Sanjao sam, da su s velike kavane skidali stari nadpis i postavljali novi mnogo veći i šareniji. »Crna burza« bilo je napisano. To me je potaklo, da unidjem u taj čarobni sviet i da se na vlastite oči uvjerim o novom poredku velikih, sjajnih prostorija, u kojima je nekoć sjedio samo čifutin ili umirovljeni gospodin, uz novine i čašu vode. Danas su stolovi uviek puni gostiju, većinom istih. Za svakim stolom jedna poslovnica. Sjede ljudi s olovkom u ruci i računaju. A molim vas liepo, što oni rade čitav dan u ovom nemiru i buci.

Rekli smo, da su to njihove poslovnice. Budući da u Zagrebu nema prostorija dovoljno za stanovanje, a kamo li za uredovanje, to se onda nova vrst poslovanja ne može drugdje smjestiti, nego u sigurnim, otmjenim i bezplatnim kavanama. Ovamo konačno dolazi »elita«. Svaki već ima odredjen stol i svoj posao. Oni s olovkama — to su šverceri na veliko. Trebate li koju god vrstu živeža, sukna ili mirodija neznam odakle, oni već nagnuti nad svojim računima mrmljaju visokoznamenkaste brojeve. Dolaze na red i manji trgovci, koji će vam nešto jeftinije nabaviti malu količinu potrebnih stvari. Onda su tu i druga zvanja. Trebate li na primjer propustnicu, poznanstvo kojega gospodina u uredima, poduzećima, ustanovama i slično, već će se naći neki komšija, koji će, razumije se uz »nagradu«, pronaći već davno zaboravljenog, ili možda svježe upoznatog potrebnog čovjeka, da se stvar ruku o ruku izgladi. Ali kavana imade i još mnogo važnijih ustanova, nego li je šverc. Posebni stolovi strategije, a naročito oni izvještajne službe okupljaju i izazivaju najviše šuškanja i klimanja glavama. K stolovima, gdje stoji napisano »glavni štab toga i toga« dolaze s iztegnutim vratom i napetim ušesima pojedinci s uviek istim pitanjem: Što ima opet nova? Što se je dogodilo? Šta vi mislite o tome . . .? Stratezi spremno odgovaraju i tumače stanje u svietu, a napose kod kuće, razumije se Bosna, Kordun, u malom im je prstu, uostalom, oni se izražavaju kao da su ovaj čas poput gričke vještice na metli dojahali preko Grmeča.

»Ali gospon, kad vam ja velim. To mi je pripovedal moj kolega, domobran, koji je baš malo prije došel s

redaka...

terena. Ne bu dobro, ne bu dobro, velim vam!« . . .

Onda bi po redu došli stolovi zadnje rieči mode, kod kojih se okuplja cviet vatirane i široko podstavljene mladeži, sa bielim djonovima i borsalino šeširima. To su svi oni, što kod novačenja imadu prošireno srce, fali im polovica pluća, imaju raztrgana jetra i u kratko, sve što se ne može prostim okom iz vana vidjeti. Naravno, da uz modu dolazi nužno i »ljubav«, to jest crveni lak na prstima, haljine iznad koljena, težka krzna, nekakove čudne čizme i uz to u elegantnoj torbici — obrtnica. Znanost zauzima takodjer svoj kritički stav i stol. Svaka nova stvar, svaki napor ljudi u tihim radinim kabinetima, svaki uspjeh učenjaka, ovdje se jednostavno sa posprdnim smieškom uništava i ne priznaje, kao što se i plodan rad umjetnika i stvaraoca na svim poljima negira i izsmjehuje. Naravno da je to posve lagan posao, ali zahtieva da gospodin, koji a priori zabacuje svaki uspjeh, ima barem važno lice.

Oni pak ljudi, koji se dolaze u kavanu samo grijati, pročitati novine ili igrati tombolu, i jedino se još zbog njihove naivnosti ostavlja nad vratima stari nadpis.

Pred tim sjajnim izlozima i prostorijama šeće opet ili stoji nebrojeno množtvo sunarodnjaka, medju kojima se takodjer stvaraju grupice, ili se lieno vucareći trgom i šetalištem skida kao od šale veličine, mienjaju se ministri, politika, kakav ovaj, kakav onaj, to ne valja, ovo ne valja, ja bi to ovako, a ti onako . . .

I prolaze tako stranci i prolaze tako vojnici i radnici i svi oni, koji se bore, da bi nam jednoga dana doista bolje bilo, čude se, gledajući toliko množtvo zaposlenih naklapanjem, pričanjem i šetanjem, čude se i pitaju, kako je to moguće, da ovi ljudi, uviek isti, stoje na korzu ili sjede u kavani. Pa se pita čovjek, tko su ti ljudi, koji su ti pučki tribuni, vjerujuć da će im se stati na rep i poslati ih onamo, gdje se znoj lije ili krv proljeva.

No ljudi bez kičme, kojima je djon obraz, a savjest davno umorena, udruženi u šverc, strategiju, izvještavanje, modu, nemoral i veze, misle da će se uviek naći Petar ili Pavao, koji će ih iz sosa izvući?!

ŽA

NEKAD I SADA

Otvorimo našu povjestnicu i čitajmo iz nje našu narodnu prošlost. Naši su se očevi od onoga časa, kad su ostavili svoju staru postojbinu i došli na granicu dvaju svjetova, dvaju duhova, dviju kultura, naši su očevi od onoga časa, pa kroz duga stoljeća sve do današnjega dana vodili vječnu borbu s neprijateljem. Nema ni desetljeća, da je Hrvat mogao pustiti oružje iz ruku. Uviek borba, uviek umiranje, uviek padanje po svim evropskim bojištima.

To je, čini se, naša sudbina ovdje na granici Iztoka i Zapada. Ta nas je borba pratila kroz čitavu prošlost, a prati nas i danas.

Pogledajmo sada, pod kakvim smo se prilikama borili u našoj historiji, a pod kakvim se okolnostima borimo danas. Pogledajmo, možda ima ipak razlike izmedju tih borbi.

Nekad, gotovo uviek, borili smo se pod tudjim imenom, pod tudjim zastavama, za tudje interese i probitke. Krvarili smo, dok nam je kod kuće tudjin gospodario, borili smo se, ali ne za sebe, već za nekoga drugoga, koji niti je htio, niti želio Hrvatskoj dati ono, što joj kao zemlji, u kojoj živi jedan narod, pripada.

Vječna borba, vječno umiranje a uviek za drugoga, nikad za sebe. Naša je poviest slavna, junačka, naša je poviest dostojna našeg imena — ali naša je poviest u isto vrieme i žalostna, žalostna zbog suza, što su ih prolile hrvatske majke za sinovima, koji su padali po dalekim bojištima.

Što je naša prošlost slavna, to se s njome ponosimo, ali što je žalostna to nas upozoruje da razmišljamo, zašto je tako bilo, zašto uviek borba za drugoga a nikad za sebe. Zamislimo se nad tim, pa ćemo uočiti i uzroke naše slabosti, sve uz proslavljeno junaštvo, pa ćemo uočiti uzroke našega robstva uz pušku, koju smo za drugoga nosili na svojim ramenima.

Ali konačno se je naša poviest promienila. Mi se i danas borimo. Mi i danas ginemo. Hrvatska i danas krvari. To priznajemo i s ponosom priznajemo. Mi se danas borimo za sebe, za svoje bogatstvo, za svoju slobodu, za svoju kuću, za svoju sreću. Mi se danas borimo za očuvanje stečene države. I zato krvarimo. Krvarimo! — to je dokaz, da su Hrvati sviestni uzroka svojoj borbi. Oni se bore, jer znadu zašto se bore. Oni danas padaju s Poglavnikovim imenom, hrabro i junački.

Prodjimo mislima kroz ove dvije godine naše borbe. Kakvih li junačtava i hrabrosti. Koliko je Hrvata zapečatilo svoje hrvatstvo, svoju sviest vlastitom krvlju. Oni nisu pali pod nečijom tudjom zastavom, već su pali pod svojom zastavom za sebe. Pali su zato, jer su Hrvati, jer žele Hrvatskoj dobro, jer žele dobro svojoj djeci i budućem potomstvu. Oni su pali, jer su željeli da se jednom za uviek prekinu okovi robstva, kojima smo bili okovani kroz duga stoljeća naše prošlosti. Oni su evo to htjeli i zato su pali.

A zašto su oni padali u prošlosti. Padali su, jer su morali pasti, ratovali su, jer su morali ratovati, borili su se, jer su se morali boriti. Većeg ideala od »moraš« niesu imali ni poznavali.

Zar ne osjećate, kolika je to razlika? Hrvatska je na novim putevima. Hrvati proživljavaju časove, koje će sa važnošću spominjati poviest. Hrvatska je doživjela slobodnu državu, a Hrvati, ti vječni borci i vojnici dobili su konačno pravi uzrok svoje borbe.

I zato se Hrvati bore kao nikad do sada. I zato niču mučenici i lovor-vjencem okićeni Hrvati, kakovih ima malo u našoj prošlosti. Novo i najnovije pokoljenje daje svoj obol u krvi, daje svoj obol u mučenicima, najveći obol, što ga je do sada i jedno pokoljenje dalo, a zato je najveći, jer novo pokoljenje ima izraziti cilj svoje borbe i veliki uzrok svojih žrtvi.

Hrvatska država — to je motiv, to je ono, što danas tjera naše junake u borbu. Nije to simbol tudjinstva, tudjinske sile i moći, tudjega gospodstva a našega robstva, već je simbol naših najsvetijih težnja, želja nad svim željama, koje je ikad imao hrvatski narod.

To je uzrok našoj izdržljivosti i našem ponosu. Neprijatelji se čude, jer nisu vjerovali, da toliku snagu krijemo u sebi. A nisu znali da i Hrvat može postati skrajnji fanatik, kad se radi o njemu, kad se radi o robovanju ili slobodi. Neprijatelj nije vjerovao i zato nam se danas čudi.

No, još će se više začuditi. Začudit će nam se, kad se urede prilike, kod nas i u svietu, pa kad mi pristupimo našoj izgradnji. Čudit će se onomu, što ćemo stvoriti od Hrvatske. Za to jamčimo mi i ustaška, to jest naša načela. S Poglavnikom ćemo započeti rad, koji će donieti zadovoljštinu nama, a blagostanje cieloj Hrvatskoj.

Kako vidimo velika je razlika izmedju nekada i sada. Tako je velika razlika, da se mi sami ne možemo snaći. Mi tu razliku osjećamo, mi znamo kako je nekad bilo, kako je sada i kako će u najskoroj budućnosti biti.

Misao na ono, što smo stvorili i što ćemo još stvoriti jača nas i zato s ponosom nosimo pušku na svojem ramenu, zato s ponosom polazimo u borbu za konačnu pobjedu Hrvatske nad svim onima, koji bi je htjeli i opet baciti u okove i robstvo.

Dvije smrtne osude vješanjem i 116 godina robije

MUČENJE, ZLOSTAVLJANJE I PROGONI JUNAKA STIPE JAVORA I DVADESET I DVOJICE NJEGOVIH DRUGOVA

Godina 1936.

Proljeće je stiglo u žuboru gorskih potoka, pomaljanju latica prvoga proljetnog cvieća, riedkom cvrkutu lastavica, što se vraćahu iz toplih južnih krajeva na domaća ognjišta, trava još nije zazelenila, a gorskim strminama slievahu se nabujali potoci od raztopljena sniega u mirne nizine stapajući se u široka korita nizinskih rieka...

Proljeće je stizavalo...

Priroda se je budila na nov život. Ljudi postajahu veselji i radostniji, njihove su se duše širile od bogatstva proljetnog zadovoljstva, a srdca im burnije kucahu u očekivanju obnovljena života, u težnji, da se ostvare sni uoči ovoga budjenja života oko nas.

... A dotle je izdisala jedna duša, dotle je umirao jedan veliki duh, u posljednim grčevima smrti, tielo se je jednoga velikoga čovjka nakon toliko muka i patnja za uviek smirilo, junačko je srdce prestalo kucati, a topla krv, hrvatska krv, krv hrvatskih junaka i vitezova kroz stoljeća, prestala strujiti žilama ovoga nekad snažnoga i jakoga čovjeka, a sada od težkih udaraca nemilosrdne sudbine oronulog, izpaćenog i klonulog mučenika.

STIPE JAVOR PROŠAO JE SVE POSTAJE KRIŽNOG PUTA HRVATSKOG MUČENIKA

Jedan je trak proljetnog sunca prodro u odaju, zaustavio se je na patničkom licu ovoga velik-borca i uzornog Hrvata, koji je umro, izmučen i izmrcvaren, koji je izdahnuo i umro od posljedica težkoga knuta užasne sudbine, koja mu se je spriečila na njegovom životnom putu.

Bio je to Hrvat Stipe Javor.

Bilo je to 27. ožujka 1936.

Stipe Javor prošao je sve strahote i užase tudjinskog nasilja, prošao je sve muke, sva mrcvarenja, bio je tučen i izubijan, bio je ranjavan, njegovo je snažno tielo bilo lomljeno šakama, gumenim palicama, kundacima i bodežima, a sve zbog toga, što taj uzoran čovjek i mučenik nije nikada zatajio svoga hrvatskog imena i što nije nikada htio krenuti stazama, koje nisu bile u skladu s putom čitavoga hrvatskog naroda.

Stipe Javor umro je zbog toga, jer je plamenim zanosom idealnog pripadnika svoga naroda u najtežim danima po svoj narod pošao u borbu proti tudjinskom nasilju hoteći stresti verige nepravda, što ih je tudjinac osobito nakon godine 1928. nanosio hrvatskom narodu.

Nakon ubojstva Stjepana Radića, Pavla Radića i dra Gjure Basaričeka godine 1928. razmahao se u Hrvatskoj hrvatski revolucionarni pokret, koji je išao za tim, da na ubojstva odgovori dostojnom mjerom, da na silu odgovori silom, da hrvatska desnica stigne neprijatelja u onom obliku, kao što je neprijatelj udarao po hrvatskom narodu.

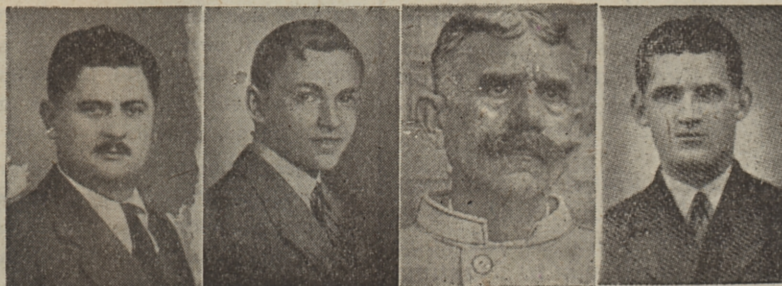
Dakako, i Stipe je Javor izišao iz redova onih zanesenih mladića, što ih je Hrvatska majka radjala kroz vjekove, izišao je iz redova onih, koji su se okupljali oko najborbenijega Hrvata. I on je bio medju onima prvoborcima, koji su se sastajali u škurini odaja kuće Kaptola br. 4, odaja, u kojima je brzo sazrjela misao, da se na ljutu ranu može staviti samo ljuta trava.

Padaju glave najvrlijih hrvatskih junaka i boraca za pravo i slobodu. Njišu se tanka vješala u još zamračenim jutrima prohladnih noći, prasak pušaka odjekuje u noć, a iz tamničkih ćelija dopiru jauci bola i muka.

Nu, tudjinac osjeća, da se u Hrvatskoj poput požara širi snaga odpora, pa ako padaju hrvatske glave, padaju i glave tudjinaca.

OKO ZA OKO, ZUB ZA ZUB!

Tudjinac je naviestio Hrvatskoj krvavi i težki rat do iztrebljenja. Nu, na njegovo strahovito iznenadjenje i zaprepaštenje, dobio je dostojan odgovor: Hrvatska je prihvatila bačenu rukavicu i hrvatski su sinovi pošli stazama borbe, mučne, sudbonosne i krvave borbe na život i smrt, borbe za biti i ne biti.

Junaci, borci, mučenici — Miško Babić, Marko Hranilović, Stipe Javor i Matija Soldin

AKO PADAJU HRVATSKE GLAVE, PADAJU I GLAVE TUĐINA...

U kući Kaptola br. 4. stvorena je Ustaška hrvatska revolucionarna organizacija, koje je djelovanje neprijatelj odmah osjetio, jer su njeni ustaški rojevi ubrzo proveli naoružanje svojih pripadnika, koji se nisu plašili ni puške ni bombe, nego koji su se usudili uhvatiti u koštac na život i smrt sa zakletim neprijateljem hrvatskog naroda.

Nakon što je u prvim siečanjskim danima godine 1929. proglašena beogradska strahovlada nad Hrvatskom, Stipe Javor se nalazi medju prvima, koji iz dana u dan, iz noći u noć grozničavo i predano rade na suzbijanju tudjinskog nasilja, te koji udarac vraćaju udarcem, i to tolikom žestinom, da je neprijatelj uzdrhtao i zaprepastio se.

Svuda se osjeća djelovanje organizacije, koja je za neprijatelja sakrivena koprenom tajne, a koju neprijatelj poznaje samo pod tajanstvenim slovima: U. H. R. O.

Već mjesecima traje tudjinska strahovlada u Hrvatskoj.

Kundaci, zatvori, mučenja, ubijanja i vješanja na dnevnom su redu u Hrvatskoj.

Nije čudo, da tudjinski uhode, redarstvo, pa čak i vojnički pripadnici grozničavo tragaju za tim, da odkriju središte i sjedište U. H. R. O.

Stipe Javor stoji na čelu skupine hrvatskih junaka, koji se iztiču najžilavijom odpornošću i najvećom požrtvovnošću, hrabrošću i neustrašivošću.

Naravno, da taj toliko razgranjeni rad prvih hrvatskih ustaških boraca nije mogao dugo vremena biti prekriven plaštem tajanstvenosti i koprenom nevidljivosti, jer su legije špijuna, redara, vojničkih došaptavača i ostalih tudjinskih slugu nakon upornog traganja tek iza 10 mjeseci uspjele ući u trag ovoj hrvatskoj revolucionarnoj organizaciji.

PRVOBORAC JE UHIĆEN...

Tako je na kraju uhićen prvoborac i predvodnik ove junačke skupine hrvatskih boraca Stipe Javor krajem mjeseca listopada godine 1929. Do kraja mjeseca uhićeni su i Javorovi suborci, te su smješteni medju kamene stiene zagrebačkog redarstva, koje je u tim danima postalo simbol

paklenih muka i nečovječnih zlostavljanja sa strane beogradskih plaćenika.

Nakon ovih uhićenja započinju redarstvena mučenja, koja svojim strahotama predstavljaju jednu od najstrahovitijih i najtežih stranica hrvatske oslobodilačke borbe. Da je uhićenje Stipe Javora i njegove skupine predstavljalo toliko značajan dogodjaj po tudjinske nasilnike vidi se najbolje po tome, što je Javorova revolucionarna skupina bila osudjena ovim teškim kaznama:

Dvie smrtne osude (nad Hranilovićem i Soldinom)), te

116 godina robije nad 15-oricom njegovih drugova.

Stipe Javor počeo je doživljavati najstrahovitije dielove svoga životnog puta u uzama zagrebačkog redarstva, koje je u to doba bilo grob mnogih hrvatskih revolucionaraca.

STRAHOTE MUČENJA POČINJU...

I u tim strašnim danima Stipe Javor sam piše strahote svojih muka, a te njegove uspomene nad tim strahotama najbolji su dokumenti koji sjajno osvjetljuju mučeničtvo ne samo Stipe Javora, nego i svih njegovih suboraca, koji su skupa s njim prolazili kroz pakao ovih muka.

Evo što piše sam Stipe Javor o tim strahotama:

»Uhićen sam 31. listopada radi nepovlastnog nošenja oružja. Dne 3. studenog iste godine predveden sam pred »šefa« zagrebačkog redarstva dra Bedekovića, koji me je dočekao u svojoj sobi na redarstvu i odmah počeo ćuškati po licu i tući šakama po glavi uz pitanje, gdje se nalaze samokresi. Na moj odgovor da ne znam, on je dao nalog: »Udrite ga!«

Kad je vidio, kako me četvorica stražara i detektiva tuku šakama, kundacima i nogama, poviknuo je: »Nemojte ga još ubiti, on nam mora sve izpripoviedati...

Nakon toga sam odveden natrag u ćeliju. Ovdje me je posjetio zapovjednik straže Boško Pavlović i dao mi je postaviti okove na noge. On i jedan stražar, te detektiv odveli su me na to u kuhinju, u drugom katu. Tu me je Boško Pavlović udario šakom po glavi, vilici i nosu i tako me okrvavio. Gušio me je palcima i čepao nožnim prstima, a da se ne čuje moj jauk, držao je detektiv Narančić na mojim ustima mokru krpu. Kod ovih zlostavljanja govorio je Pavlović:

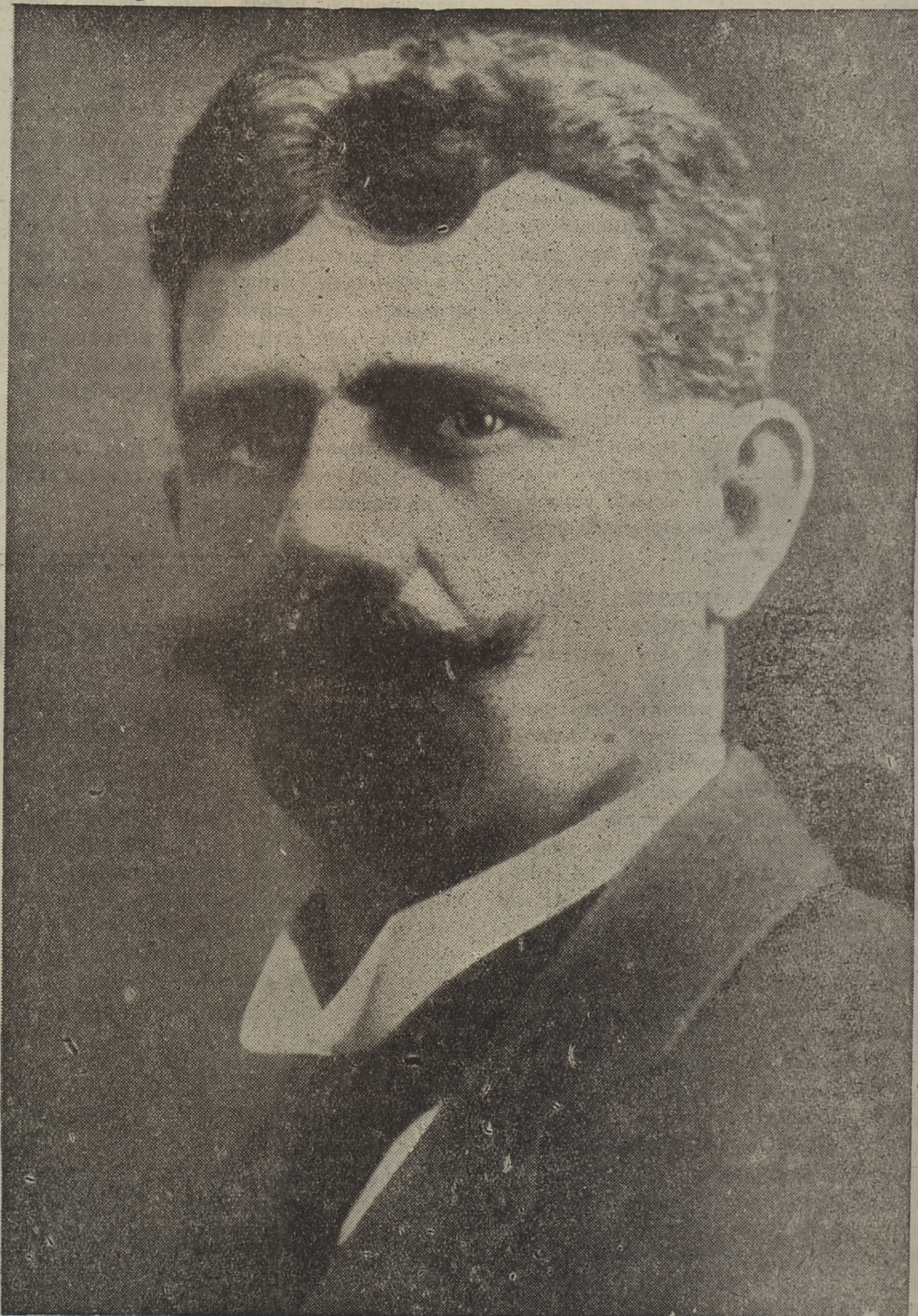
»Kaži bar da si dobio samokres, pa ne trebaš kazati kome si ih dao. Čekaj malo, čekaj, bit ćeš mekan kao vuna. Vas stare separatiste i frankovce ćemo poubijati, jer je to državna nužda. Za jedinstvo moraju padati glave...

Na to su me dopratili natrag u ćeliju i svezali rukama na ledjima. Nakon ovih muka još isti dan bio sam odpremljen u ćeliju broj 8. u prvom katu. Tamo su me izuli i tako bosa s okovima na nogama i rukama svezanima na ledjima objesiše me na klinčanicu s licem okrenutim k zidu. Tako sam visio od 11 sati prije podne do 7 sati navečer. Drugi dan iza toga došao je k meni u ćeliju nadsavjetnik Vasiljević i kazao mi je, da se je on ponudio šefu, da me nagovori na priznanje. »Priznajte ono zašto vas terete, jer će inače i dušu u vama ubiti.«

Dne 4. studenog u noći oko 11.30 sati odveo me je iz ćelije s okovima na nogama stražar Savo Nikšić u treći kat u veliku detektivsku sobu broj 41. Iz ove sobe poveli su me odmah u jednu manju pokraj nje. Tu su mi silom izuli cipele, svezali ruke na ledja, povalili me na pod i lancima stegli ruke k nogama.

»EVO, MOJ JAVORE, TI ĆEŠ NA — MIROGOJ...«

U takvom položaju tukli su me žilama po nogama. Ja sam rikao i jaukao od boli, a oni su mi na to umotali glavu u jednu kišnu kabanicu punu prašine te nastavili mučenjem. Još su me udarali nogama i po meni gazili. Kada su me na taj način izmučili, povjesili su me na dva stolca, izmedju kojih su provukli pušku, na kojoj sam visio. Nastavili su batinanjem tako dugo, dok nisam pao u nesviest. Kad sam do-

Mučenik Stipe Javor

šao k sviesti bila mi je glava uronjena u posudu vode. Nakon batinjanja noge su mi bile tako natečene, da nisam mogao obuti cipele. Kada sam se vratio u ćeliju, jaukao sam od boli, a stražar Nikšić me tješio: »Evo, moj Javore, to nije ništa, ti ćeš na Mirogoj.«

Kad sam došao u ćeliju, bilo je oko 2 sata poslije ponoći. Ležati sam morao s natečenim nogama i okovima na goloj daski, a ni gunja mi nisu dali. Na noge se nisam mogao osloniti, razni posjeti stražara, detektiva i sličnih bili su samo izazovi i nagovaranja: »Priznaj, bit ćeš odvezan. Svi te terete da si kolovodja i da si svima dao oružje. Ili priznaj, ili ćeš na groblje.«

Jednog dana su mi doveli u ćeliju rasplakanu kćerku, 15-godišnju učenicu srednje škole, i ona mi je saobćila, da mi je žena pred tri dana uhićena, a trgovina kroz cielo vrieme zatvorena, dok sestra osamgodišnja kćerka neprestano plače za majkom. Ovo me je tako potreslo, da sam podpisao neistinite izjave, koje su mi nudili u raznim zapiscima, a samo zato, da mi ženu puste.

Dne 13. studenoga iste godine došli su k meni dvojica detektiva i jedan stražar u ćeliju. Noge su mi bile još otečene i uzprkos toga oni su mi stavili okove, privukli me do klinčanice na zidu i još mi dali jednom uže preko prsiju, jer nisam mogao uspravno stajati. Udarali su me koje kuda šakama i nogama, dok nisam pao u nesviest. Ovako obješenog ostavili su me u nesviestici, dok me poslie nije našao stražar Dojić i skinuo me dolje.

NAJZVJERSKIJA MUČENJA TRAJU KROZ 7 GODINA

Tek 18. studenog bio sam predveden k redarstvenom liečniku.

Još 18. mjeseci nakon zlostavljanja imam rane na nogama. Prsti na rukama su mi ukočeni, a čitavo me tielo boli.«

Nakon ovih strašnih mučenja i zlostavljanja po tudjinskim plaćenicima Stipe Javor bio je mučen i dalje, pa su njegove muke trajale kroz sedam godina. 27. studenog 1929. odpremljen je ovaj mučenik, već više mrtav nego živ, u uze zagrebačkog sudbenog stola i tu je čekao početak razprave. Razprava je počela 4. svibnja 1931. i trajala je do 22. lipnja 1931. Obtužnica je bila podignuta protiv Javora i još 22-ojice njegovih drugova 10. ožujka 1931. Već se i po tome vidi, da je tudjinac htio pod svaku cienu iztisnuti iz polumrtvog Javora i njegovih drugova priznanja njihova revolucionarnog djelovanja i odkriti tajne niti njihovih veza s ostalim hrvatskim revolucionarcima, pa je stoga Stipe Javor s drugovima i bio zadržan toliko dugo na redarstvu i u iztražnom zatvoru, gdje su ga mučili na najzvjerskiji način.

Obtužnica je navodila, da je Stipe Javor radio protiv probitcima jugoslavenske države, da je bio u vezi s hrvatskom ustaškom emigracijom, da je stvarao nemire u zemlji, koji bi trebali odjeknuti u čitavom svietu, a sve to u namjeri, da se odvoji područje, na kome žive Hrvati i da se tako stvori samostalna hrvatska država.

I na razpravi je Javor pokazao svoje junačtvo, pa pri ulazu u sudnicu iztiče, da nije rob i kliče: »Živjela slobodna i nezavisna država Hrvatska!«

Njegovi drugovi prihvaćaju taj poziv, a sud za zaštitu »države« zgraža se i zaprepašćuje nad tolikom smionošću.

Kad ga pitaju sudci za državljanstvo, Javor opet smiono i junački, premda tjelesno shrvan i izubijen, ali duhom vedar i nepokolebljivo borben, jasno, glasno i odrješito odgovara: »Ja sam državljanin države Hrvatske!«

SKUPINE ČELIČNIH ZNAČAJEVA

Nakon burne razprave, u kojoj su Stipe Javor i njegovi drugovi zadivili svojom odlučnošću i hrvatskim ponosom sve one, koji su mogli toj raspravi prisustvovati, izrečena je dana 30. lipnja 1931. osuda nad njima. Hranilović i Soldin osudjeni su na smrt, a ostali na 116 godina robije!

Stipe Javor osudjen je na 20 godina robije, bez ikakovih olakšica kod izvršenja kazne i na trajni gubitak gradjanskih prava!

Nu, Stipe Javor ni tada nije klonuo. On se nije predavao, a njegovo junačko srdce ni trenutka nije uzdrhtalo.

Stipe Javor odpremljen je u vlažne tamne zidine mitrovačke kaznionice, odveden je da 20 godina pročami u mračnim noćima i bezsanim noćnim satima, koji su polagano odmicali poput vječnosti.

Stipe Javor čvrsta je i mirna koraka prekoračio vrata robijašnice.

U SUNČANOM LJETNOM DANU TUŽNO SU I SABLASTNO ZVEKNULE VERIGE ROBSTVA...

Tužno su i sablastno zveknule verige robstva u sunčanom ljetnom danu godine 1931.

Stipe Javor obukao je robijaško odielo.

Težka vrata tamnice sa štropotom su se iza njega zatvorila.

Nu, Stipe Javor nije, shrvan strahovitim i zvjerskim mučenjima, mogao dočekati dane sreće čitavoga hrvatskog naroda, njegovo izubijano i izmrcvareno tielo klonulo je pod pritiskom i teretom svih tih strahota mučenja, pa nikakva liečnička pomoć nije mogla spasiti toga mučenika.

Stipe Javor izdahnuo je dana 27. ožujka 1936.

Umro je veliki borac za narodnu slobodu. Umro je čelik značaj. Zaklopio je svoje umorne oči umorni putnik na stazama hrvatske oslobodilačke borbe.

Umro je, ali je njegov duh ostao živ, te je on i sada medju nama, jer su duhovi poput Javora neumrli i vječni.

VILIM PEROŠ

Radi pomanjkanja žalosti

Teško je odgovarati za jednog običnog šegrta, a kamo li za pravog pravcatog kralja.

To se dogodilo meni.

Nestalo kralja; ubijen tamo negdje kraj Sredozemnog mora, barem dvie tisuće kilometara daleko od mjesta, gdje sam se ja u inkriminiranom času nalazio, a pozvali su na redarstvo mene.

— Kako se zovete?

— Jožčenko, ako se ne varam...

— Godine...

— Nešto preko trideset...

— Oženjen?

— Ni govora!

Jedan vrabac je doletio na prozor i tužno zacvrkutao. Dan je bio strašno sumoran, a kiša je jednolično šumila preko žliebova i slievala se u jednu jarugu, koja je bila nečim zabrtvljena, te je voda glogotala i uobće je bilo tužno u tolikoj mjeri, kako i dolikuje ovakovih časovima.

— Jeste li pismen? — pita me onaj idiot, a svaki tjedan je čitao moj list.

— Nisam...

— Što! — izdere se — Vi se mislite sprdati sa službenim ljudima i s istragom.

— Pa pitali ste me, — velim — a valjda ste više puta već čitali, da me urednik vašeg velikosrbskog lista zove »nepismenim separatistom...«, pa sam mislio da ću vam ugoditi s odgovorom...

Čovjek se opet primirio i nastavio s »istragom«.

— Gdje ste bili u utorak dne 9. o. mj. naveče?

— U jednoj gostioni!

— Što ste tamo radili ?

— Razmišljao sam o prolaznosti svieta...

— Kako? Zašto...?

— Pa divili smo se u družtvu kako se brzo izprazni litra. Vidiš je punu na stolu i začas nestaje...

Izgleda da ga je dirnula ova me-

ditacija, jer je odmah blažim glasom nastavio. Tipkačica je zievala i gledala bez izražajno po sobi.

— Kad ste čuli, da je kralj ubijen?

— Oko osam sati na večer!

— Tko vam je javio?

— Neki čovjek brzoglasom.

— Da li je bio to potišten i tužan glas?

— Ne bi rekao — velim — dapače izgledalo mi je, kao da je bio zadovoljan...

— Aha, aha, a tko je to bio?

— Neznam!

— Kako neznate?

— Bilo je već tamno, svietlo još nisam bio napalio, pa nisam prepoznao.

— Ali vi ste rekli, da je govorio preko brzoglasa!

— Pa da! Preko brzoglasa.

— Ja — veli on — sada ništa od svega ne razumijem.

— Ni ja! — velim. — Težke su to stvari. Tko bi sve to razumio. Eto! Danas jesmo sutra nismo...

— Šutite — izdere se — ja velim da ne razumijem, kako niste mogli prepoznati glas čovjeka, koji vam je brzoglasio.

— Bio sam strašno prehladjen — velim — a uz to nemam ni sluha. Jednom su svirali »Aidu« a ja sam mislio, da je sevdalinka...

Preslušanje je trajalo i drugi dan, te iza kako se točno ustanovilo, da premda nisam bio na licu mjesta, ali pošto nisam bio žalostan i potišten, kako je to bilo propisano radi dogodjaja, bio sam kažnjen globom i izgonom iz dotičnog mjesta.

JOŽČENKO

Značaj i poštenje Don Ive Prodana

UZ DESETGODIŠNJICU SMRTI

»U nama stoje temelji životu i sjaju zavičaja, jer on nije samo ova zemlja po kojoj čepamo; nego osobito ove slike božije koje ju krase.«

U doba kada je živio Prodan bila je velika vojska slavosrba i biednika duha. Bilo je mnogih koji su se sramili svoga naroda i svoje domovine, te su svoje hrvatstvo pred drugim narodima niekali i prodavali se sada Beču, a sada Pešti. Svako doba ima svoje rane, pa ih je imalo i XIX. stoljeće u Hrvatskoj. Bilo je Hrvata koji nijesu vjerovali u svoj narod i svoju domovinu. To je bila posebna pasmina ljudi kukavica, ulizica, bezkaraktera, panslavista, jugoslavena, izdajica i izroda, — ljudi koje Starčević okrsti »slavoserbima«.

Slika Hrvatske XIX. stoljeća bila je slika duševne biede. No bilo je ljudi koji su pored neljudi i kukavica svietlili osobnom svietlošću, toplotom duha grijali druge i izticali se poštenjem i čašću. Bilo ih je, koji su duboko pojmili i zbiljski osjetili vrednote života.

Uz Eugena Kvaternika i Antu Starčevića, Prodan je bio prvi, koji se posve posvetio ideji hrvatske državnosti i naglasio da nas nitko ne može spasiti bez nas. Zgrozivši se nad carstvom živih lješeva, nad duhom prodajnika i robova stavlja se u službu slobode i pravde, uživa u ljepotama domovine, duboko poimlje filozofiju krvi i naroda i živi samo za to da nova pokoljenja dožive i ljepšu i sretniju i veličanstveniju Hrvatsku. Već je netko spomenuo da su zlatnu nit Hrvatske suverenosti i državnosti kroz poviest nosili karakteri. Karakteri su slobodom i suverenošću tu nit i završili. Proučavanje tih karaktera, pristupanje k njima u istini i pravdi i životno upijanje svih zdravih sokova, koje su nam oni nudili i koje nam još nude donosi mnogo svjetlosti i zdravlja u naš život. Obnoviteljski rad oko izgradnje duhova don Ivo Prodan još nije završio. Ako je on umro, ostala je živa istina, koja će nam uviek svietliti. Pravaštvo je, a na osobiti način osnivač stranke u tim krajevima, — don Ivo Prodan — postavilo pitanje značajeva u Hrvatskoj poviestnici iznad svih problema. Kao i dr. Anti Starčeviću i Prodanu je bilo jasno, da su ostvarenju hrvatske narodnostne misli najveća zapreka duhovni patuljci. Zato preko svojih novina i spisa upućuje svoje poznate vapaje za čovjekom, piše poznate rieči o značaju i tuži se na propadanje istih u svietu. Opetujemo poznate rieči: »Naša bi Domovina bila siela odavna na svoje prestolje, da joj niesu nevriedni sinovi posle kvarili«. Ova se istina nikada ne će dovoljno naglasiti. A u duhu ove istine Prodan je živio i radio. Svako hrvatsko diete trebalo bi da je nauči i zapamti. Svaki živi Hrvat trebao bi znati, da je ciela naša poviest sa svim svojim borbama i peripetijama, sa svojim ponorima, porazima, padanjima i uzponima, sa svim svojim Golgotama i uzkrsima samo odraz Hrvata — čovjeka.

Tražeći čovjeka netko je rekao, da je Hrvatskoj sunce počelo zapadati onda kada su se izmedju Hrvata počele pojavljivati mržnje, jal i svadje. Ovoj činjenici suprotna je druga: Hrvatsku je sunce počelo grijati onda kada su se u njoj radjali značajevi, — jedini pravi i podpuni ljudi.

Narod treba obračunati sa sebičnjacima, materijalistima, račundjijama. Bez toga nema veličine i sjaja zavičaju i zemlji. Značajeva se hoće, jer ne budemo li ih imali uzalud nam srce hlepi za domovinskom srećom i veličinom. Do toga se nikada ne ćemo vinuti svojom zaslugom. Možemo tek slučajno, i to časovito. »A i pane li nam taj bližiji dar u krilo pasti će alem kamen u glib: Domovina će biti liepa miomirisna — ali crvljiva jabuka; biti će veselo kolo — slobodnih robova: tri za groš.« Značaj je temelj domovine. A domovina nije samo zemlja.

Domovina je po riečima Prodanovim i čovjek i zemlja.

NIKOLA ŠABIĆ

Ustaška straža budno bdije

PO KRVAVOM TRAGU . . .

Zraci jutarnjeg sunca tjerali su maglu, koja je zavila u svoje mutno velo okolicu Bihaća. Teretnjaci su stajali na cesti, blatnoj od susnježice, a vojnici tovarili su u njih materijal. Još nekoliko časaka i napustiti ćemo taj starodrevni hrvatski grad. Magla se polako razplinjuje a silhuete, koje nas okružuju postaju sve vidljivije. Već se razabire stara kula i do nje toranj divne katoličke crkve. Malo dalje diže se put nebesa minaret. Kao da svojom vitkošću hoće prerezati sve magle. Una šumi i priča, priča kao uviek. Bistra joj voda odnosi dane grozote, pljačke, ubijanja, a ona što dolazi proteći će i pričati cieloj Bosni o ponovnom oslobodjenju staroga grada.

Motori zuje, mi napuštamo Bihać. Sunce je već sasvim prodrlo maglu, koja nestaje. Sjedim na teretnjaku, a vojnici do mene pričaju svoje doživljaje, zadirkuju se i pjevuše. Jedan do mene priča o mukotrpnoj ruskoj zimi, koju je prošle godine proveo na iztočnom bojištu. Sjeća se borbi za Ukrajinu i dodaje: »Onaj, koji je svojim očima vidio crveni raj, taj je za uviek oslobodjen želje za njihovom strahovladom.«

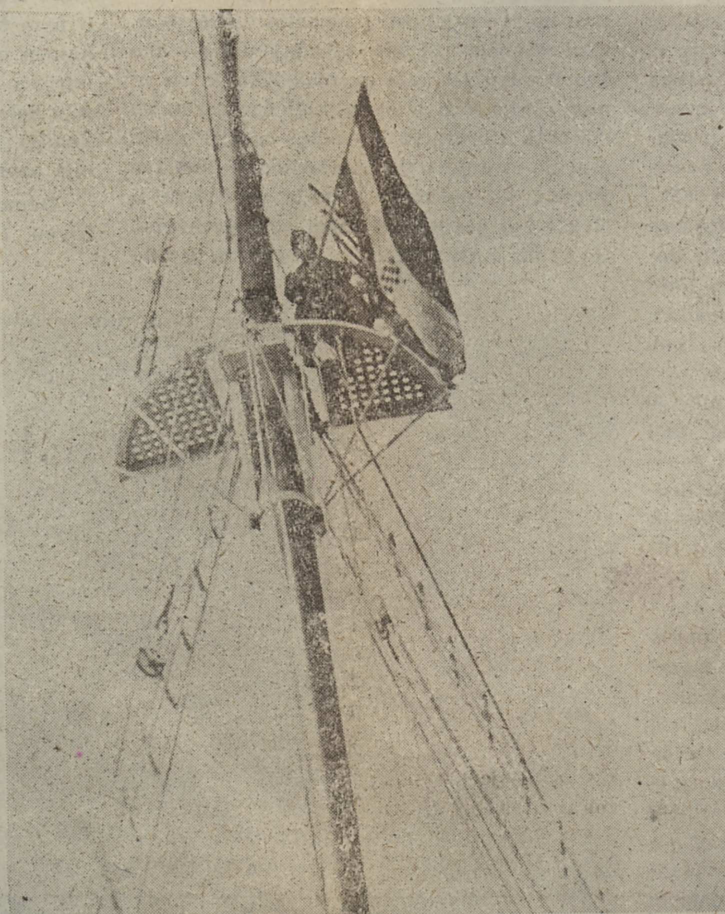
Prelazimo preko Une. Divan most razrušili su banditi na povlačenju na dva mjesta, ali marljivi obkopari su ga već popravili i promet se nesmetano odvija. Jure preko mosta kolone teretnjaka vozeći streljivo i obskrbu za one u prvim borbenim redovima.

Svaki komadić ulice, kroz koju jurimo pruža nam groznu sliku. Svuda su zidovi izrešetani metcima, svuda se vide ruševine, garišta i pustoš. Pa i sasvim pri kraju ulice, gdje stoje kućice i kolibice onih malih seljaka i radnika, koji svoj svagdašnji kruh zaslužuju u znoju svoga lica, koji su krvavim znojem zaradili toliko, da si mogu podići tu potleušicu, i tu je »oslobodilačka vojska« pokazala, tko je i što je. Pokazala je da je banda pljačkaša i razbojnika, skupina bandita bez osjećaja i savjesti.

Samovozi jure dalje, čas kroz vodu, čas kroz blato, čas po sniegu. Nitko ne bi rekao kako su jaki i uztrajni ti čelični divovi. Koji puta malo glasnije zadahću, ali onda opet tiho jure dalje kao da nije ništa bilo. Dolazimo do razkršća. Dvije plave ploče stoje na uglu. Na jednoj piše bielim slovima Bos. Krupa 26.9 km, na drugoj Bos. Petrovac 54.4 km. Kolona kreće prema Petrovcu. Sunce je već sasvim raztjeralo maglu. Hladan vjetar brije i nosi snieg. Toplina sunca se ne osjeća, ono je kako narod kaže »zubato«, tek u sniegu blješti njegova veličina i ljepota. Desno diže se Plješivica, a njoj nasuprot stoji Grmeč. Izmedju ta dva diva prirode provlači se plava Una. U daljini se gubi Bihać.

Od ruševine do ruševine, od garišta do garišta napreduje kolona. Susrećemo seljake. Već iz daleka dižu ruku i dok teretnjak prolazi čujemo kako nam veseo glas dovikuje »Spremni!« Sve dublje i dublje zalazimo u Bosnu. U svakom seocu i zaselku vidjamo skupine seljaka i seljakinja, djecu i starce i svi oni pozdravljaju pozdravom nove mlade Hrvatske, pozdravom, koji u sebi sadržava želju i volju uviek i svagda raditi za Poglavnika i Dom.

Stali smo u jednom manjem seocu. Veselo nam dolazi u susret stanovništvo, koje je preživjelo tiraniju »oslobodilačke vojske«. — Svako priča svoje doživljaje, svoje utiske. Malo se ogledam po selu, svuda se pruža grozna slika. Srušena kuća, spaljeni štagalj, uništena škola, to su ostatci, koji su preživjeli partizansku vladavinu. Svaki kamen, svako drvo priča o grozotama, priča o smrti, o nasilju, o pljački, o ubijanju, priča o stvarima i djelima, koja je mogao učiniti samo izrod, samo nečovjek sa dna taloga ljudskoga družtva. To su saveznici, po kojima boljševici i angloameričani hoće zavladati Evropom, kako to svjedoče nadpisi, pisani najvećim dielom ćirilicom: živeo drug Staljin! Živeli saveznici SSSR, Englezka i Amerika! — Živela narodna oslobodilačka vojska! — A u ono nekoliko koliba, koje su upravo čudom ostale sačuvane od divljačtva šumskih razbojnika, nastanilo se je preostalo stanovništvo. — Dočekali su oslobodjenje, netko u šumi, netko u pećini, netko u stogu siena na polju. Jedna skupina priča, kako su morali uteći na Plješivicu. Imali su jednu pušku i nekoliko naboja. I dok su razbojnici uništavali njihovu svojinu, dok su im gonili konje i blago, dok su im pljačkali i palili ognjišta, oni su se hranili korienjem i korom, oni su sa Plješivice gledali kako se plamen i dim diže iz njihovih sela.

Pod hrvatskom zastavom veselo se plovi . . .

Prilazim starici što sjedi na panju pred stajom. Ona mi priča kako su joj razbojnici mučili i ubili sina zato, jer nije htio s njima »raditi«, s njima pljačkati i ubijati, s njima rušiti ono, za što su se Hrvati stoljećima borili — rušiti državu Hrvatsku. Suze su joj tekle niz navorano lice, dok je to pričala, ali je iz očiju blistao ponos, ponos, da njen sin nije htio pljačkati, uništavati i ubijati svoje suseljane, svoju braću . . .

»Kakovo je ono tamo trganje i guranje?«, pitam se i ostavljajući staricu vraćam se do samovoza. Jedan moj drug sa svih je strana »obkoljen«. Došavši bliže odmah vidim što je na stvari. Pokazao je nekoliko slika hrvatske slikovne službe. Svatko je htio imati bar jednu sliku sa Poglavnikom. Poglavnik medju domobranima i ustašama, Poglavnik sa ranjenicima, Mimohod pred Poglavnikom 1. I. 1943. i mnoge druge za čas su razgrabljene.

U to je došao i čas rastanka. Motori opet rade. Rukujemo se sa seljacima. Još jedna molba. Neki starac nas moli da u

UVIEK SPREMNI ZA BORBU

U rano jutro 2. ožujka dobili smo zapovied od zapoviednika sata, da budemo spremni za pokret, sa streljivom i oružjem.

Za nekoliko časaka sat je bio spreman za pokret sa svom spremom koja je potrebna za borbu.

Pošli smo od nastambe prema zapovijedničtvu bojne. Tamo smo našli i druge satove iste bojne, koji su bili spremni sa streljivom i oružjem kao i mi. Pošli smo ispred zapovijedničtva i stigli smo na most u V. Vranovini, koji je bio po prilici udaljen od Topuskog oko 2 km. Zapoviednik bojne satnik M. sakupio je častnike i pokazivao im je na karti kuda imaju ići i koje postave imaju zauzeti u slučaju napada od neprijatelja. Častnici su završili dogovor sa zapovijednikom bojne i svaki je pošao svojim odredjenim pravcem sa svojim podredjenim ljudstvom.

Pošli smo prema Dubokom jarku i polako se penjali uz njega, pošto je velika strana, i napokon smo izišli na kotu poviše pomenutog jarka. Tu je zapoviednik ostavio nekoliko ljudi za osiguranje zaledja a drugi smo pošli dalje. Stigli smo do kote zvane Djulića brdo. Isto je i tu ostavio zapoviednik nekoliko ljudi sa jednom strojopuškom kao i prije na pomenutoj koti. Ostatak ljudstva sa zapoviednikom pošao je dalje prema kamenom mostu kamo nam je bio cilj.

Prvi sat iste bojne išao je kao desno bočno osiguranje i on je imao izići na kotu poviše K. M. i štititi u slučaju napada ljudstvo, koje je pratio bacač i teške strojnice. Glavni zadatak pomenutog sata bio je da zauzmu jednu kotu, zvanu Batinu kotu.

Na jednom smo začuli na postavu prvoga sata jaku detonaciju. Neprijatelj se je ušutio i pustio ustaše u neposrednu blizinu. Naše su strojnice i strojopuške neumorno zaštektale i sijale smrt medju neprijatelja. Borba se je razvila. Po prilici borba je započela oko 10 sati prije podne. Teški bacač je došao na svoje mjesto i počeo sa svojim granatama sijati smrt medju neprijatelja.

Zapoviednici vodova i rojeva postavljali su svoje ljudstvo na zgodnije položaje dok neprijatelj nije otvorio vatru.

Za nekoliko časaka borba je započela na svim postavima našim i neprijateljskim. Zapoviednici su izdavali potrebne zapovijedi za prebacivanje i otvaranje vatre, za zauzimanje novih postava koje su podesnije za vidik i tučenje neprijatelja.

Zapoviednik bacača K. izdaje potrebne naredbe kuda i u kojem pravcu imaju tući i koliku daljinu koje punjenje i t. d.

Jeka pušaka, detonacija bomba i teškoga oružja odliježe dolinama i zadaje strah neprijatelju.

Borba se vodi a nitko nikuda s mjesta. Po dokazu kurira neprijatelj dobiva pojačanje.

Na jednom se očuje strojo-puščana vatra sa boka. Neprijatelj se je provukao kroz šumu i došao na bok. Zapoviednik voda P. izdaje zapovied zapoviedniku roja Š. da se ima prebaciti na kotu, poviše nas, odakle će moći tući neprijatelja nesmetano iz bunkera koje su kopali neprijatelji.

Čim se je pomenuti rojnik izbacio na kotu i otvorio vatru na neprijatelja, koji nas je tukao sa boka, odmah je bočna vatra prestala.

Sada je neprijateljski jedan odred, koji se je bio ušutio u nekom šljiviku, otvorio vatru sa ledja na nas i mi se nismo mogli povlačiti a niti napredovati, pošto je neprijatelj bio mnogo nadmoćniji od nas, a imao je bolje postave nego mi.

Zapoviednik je odmah dao zapovied jednom kuriru za održanje veze, da uzme konja i da se uputi u Topusko, da izvjesti preko brzoglasa tenkovski odred u Glini, da je potrebna pomoć od oklopljenih kola. Pomenuti je imao zadatak da samovozom dopremi potrebne količine streljiva, pošto je počelo ponestajati istoga, a neprijatelj bjesni sve jače i jače. Odmah se je uputio na odredjenu mu dužnost i sa uspjehom je prošao izmedju neprijatelja. Zatražio je preko brzoglasa kako sam pomenuo oklopljena koja su se istoga momenta uputila iz Gline na naše postave. Streljivo je dopremljeno sa samovozom i došlo je pojačanje.

Borba je završila i mi smo se umorni vraćali u svoje tople nastanbe, koje su zagrijali naši drugari koji su ostali za očuvanje samoga mjesta.

M. E.

Ustaški dovodnik XI. bojne

---

selo pošaljemo novine, makar i stare. »Za nas je sve novo, jer već četiri mjeseca nismo čitali hrvatske novine!« Zadnji stisak ruke. Teretnjaci polaze.

Opet jurimo kroz polja, od zavoja do zavoja, od razkršća do razkršća. Već prilično smrznuti stižemo u Petrovac. Dok smo se izkrcavali došao je načelnik. Vidio je medju vojskom i 3 civila. Čudom se čudio, kad je čuo da smo došli čak iz Zagreba k njima. Odmah nam potraži prenočište u ono nekoliko preostalih kuća i nadje ga. Izpričava se da nemaju ništa bolje, jer da je sve srušeno i spaljeno. On nas vodi do našeg novog doma, gdje ćemo provesti 2—3 noći. U blizini vidimo topničke postave. Vojnici se čude što civili rade ovdje nedaleko prvih borbenih redova. Ono malo gradjana nas gleda razrogačenih očiju. Ali nas čas kasnije veselo pozdravljaju. Pitam jednoga, zašto su nas tako gledali: »E, čudili smo se, da se i gospoda usudjuju u našu pustoš a ne samo vojnici!«

Nastanili smo se u maloj muslimanskoj kućici. Nedaleko su topovi. Kadgod koji opali protrese se ciela kućica. — Sjeli smo na meke dušeke i vadimo iz uprtnjača večeru. Na vratima stoji starica a do nje njena snaha. Oko nas igra se mala curica — Badema joj je ime. Već je stara preko godinu dana, a otac ju još nije vidio. On je vojnik. Bori se negdje s banditima. Iz borbe polazi u borbu. Tek iz davno pisanih listova zna kako ga željno čeka majka, kako bi ga rado zagrlila žena. Ali sudbina mu je i tu vezu presjekla. Banditi su osvojili mjesto i devet mjeseci nije bilo prilike da mu se oni jave, niti on njima. Jedino u mislima prate ga njegovi, ne znajući gdje je, a on braneći i boreći se za ugrožena ognjišta svoje braće sigurno misli na njih, na svoj dom.

Pala je noć. Ležim kraj drugova na podu pokriven gunjem. Svuda vlada svečana tišina. U mislima su mi još uviek grozote, što sam ih vidio i čuo na ovih niti 55 km. Pametnom čovjeku zastaje mozak gledajući sve to. A oni tvrde da oslobadjaju, da donose slobodu i pjevaju:

Crveni se barjak vije
od Bihaća do Rusije!

Sva sreća da nisu istiniti ti stihovi, jer ako bi se oni obistinili, nestalo bi kulture, nestalo bi sreće a ostao bi samo pepeo i krv, krv i samo krv a nad krvi vijao bi se crveni barjak kao simbol smrti.

Tišinu prekine nekoliko metaka. I nehotice se sjećam vojnika na Iztoku, koji daju svoje živote za Evropu, vršeći najsvetiju dužnost na braniku kulture. — Pucnjava prestaje. Opet je zavladala svečana tišina.

Gr.

Iz ustaške borbe u inozemstvu

U inozemstvu se stvaraju prve organizacije ustaškog pokreta. U raznim zemljama po tamošnjim prilikama te su organizacije pod drugim imenom. U Belgiji je radilo nekoliko tisuća hrvatskih radnika. Godinu 1930. cjelokupno sviestno hrvatsko radništvo u Belgiji okupilo se u »Hrvatskom savezu uzajamne pomoći«. U toj organizaciji, koje je središte bilo u Seraingu, bili su gotovo svi hrvatski rodoljubi u Belgiji. Savez odmah stupa u vezu s Poglavnikom i stavlja mu se na raspolaganje u borbi za hrvatsku državu. Poglavnik šalje upute i razvija se vrlo plodan i živ organizatorni rad. Savez radi pod domobranskim imenom, polu legalno kao posebno ustaško povjereništvo za Belgiju. Ustaške organizacije stvaraju hrvatski radnici napose u Njemačkoj, Francuskoj, Čehoslovačkoj i Nizozemskoj. Zbog toga što su Hrvati u tim zemljama bili stranci morali su svoju ustašku djelatnost prikrivati iz vana legalnim organizatornim radom, jer bi ih inače vlasti progonile i zatvarale. U Nizozemskoj Hrvati prema tamošnjim zakonima nisu mogli imati nikakve organizacije, jer su bili stranci. Ipak su hrvatski radnici potajno prelazili granicu i odlazili u Belgiju, gdje su u ustaškim organizacijama polagali prisegu, boravili na sastancima i onda se vraćali na rad u Nizozemsku.

Vrlo težak rad je bio u Francuskoj i Čehoslovačkoj, jer su te zemlje bile u srdačnim prijateljskim vezama s Jugoslavijom. Hrvatski radnici bili su u tim državama izvrgnuti najtežim progonima beogradskih konzularnih vlasti, uhoda i tamošnjih vlasti. Desetci i desetci ustaša morali su otići iz ovih zemlja, jer su ih vlasti po uputama Beograda jednostavno iztjerale. Obično su se iza toga okupljali u Njemačkoj i Belgiji. Tu su stupali u ogranke ustaških organizacija i spremali se za daljnju djelatnost. Čitav taj rad bio je često puta vrlo težak i opasan, jer su Srbi preko svojih plaćenika često puta napadali i atentatima htjeli razbiti složne ustaške redove. U evropskim državama, gdje su radili ustaški radnici kao i u Americi često puta dolazi do otvorenih sukoba i krvavih obračunavanja sa srpskim plaćenicima. Srbi nisu prezali pred nikakvim sredstvima samo da unište rad ustaša u pojedinim zemljama. Kao saveznik Srba u protuustaškom radu isticao se napose spomenuti slobodni zidar i Židov po porijeklu dr. Juraj Krnjević. No nikakav srpski teror, ni progoni, ni podvale, ni intrige nisu mogle spriečiti rad ustaških organizacija u nekoliko država. Ustaški pokret razmahuje se i u izseljenoj Hrvatskoj, u redovima tisuća hrvatskih radnika nailazi na najveći odaziv.

Godine 1930. osnovao je Poglavnik prvi ustaški logor u Italiji. Taj se logor nalazio u planinskom mjestancu Bovegno u pokrajini Bresci. Zapovjedničtvo toga logora bilo je u gradu Bresci, gdje je stanovao Poglavnik i gdje se nalazila tiskara Glavnog Ustaškog Stana. U toj tiskari tiskao se i viestnik ustaške organizacije »Ustaša«. List »Ustaša« dolazi takodjer i u domovinu, a kasnije će se tiskati jedno vrieme i u samoj Hrvatskoj u potajnim ustaškim tiskarama. U gradu Bresci Poglavnik s desetak ustaša započinje veliki ustaški rad. Tu, u tom mjestu izdaje Poglavnik prve ustaške odredbe, izradjuje ustaške propise i odgaja kao vojnike prve ustaše. Medju tima su se nalazili Mijo Babić i Zvonko Pospišil. K toj grupi kasnije dolaze mnogobrojni ustaše iz domovine, obično nakon izvršenih ustaških djela, a k njima kasnije pridolaze Hrvati iz ustaških ogranaka iz raznih država. U tom logoru bit će i ustaše, koji će sudjelovati 1932. u poznatoj ustaškoj djelatnosti na Velebitu.

Kroz odredjeno vrieme Poglavnik izvršuje sve pripreme za veće vojničke postrojbe i za njihov vojnički život po logorima. Mnogi i mnogi organizirani ustaše željno su čekali, da u velikom broju mogu doći u ustaški logor te raditi po zapoviedima svoga Poglavnika. Život u tim logorima bilo je nešta, što je kroz mnoge godine za mnoge bilo tajnovito i mistično. Kroz duge godine pričale su se o logorima ustaša u inozemstvu zanimljive stvari, koji su nosile svu mistiku i sve oznake najzanimljivijeg, ali i najtežeg života revolucionarnih organizacija. Rad i život hrvatskih ustaša u logorima u inozemstvu bio je jedan od najljepših dielova hrvatske oslobodilačke borbe. Život tu nije bio lagan. Trebalo se uza sve političke prilike i sve okolnosti, u kojima se živjelo paziti, da rad bude što tajniji, jer su Srbi i njihovi saveznici preko svojeg uhodarstva mnogo radili protiv ustaškog pokreta. U ustaškim logorima živjelo se u najvećoj tajnosti, nije se smjelo dolaziti u dodir s pučanstvom, moralo se proživljavati težke i naporne dane. Bio je to život strog, život po ustaškim načelima, rad u najvećoj stezi, djelatnost, gdje se tražio i život, da se ispune zapoviedi i zadaće, koje su bile od velike koristi i probitaka za hrvatski narod. Biti ustaša značilo je obračunati sa svojim privatnim životom, odreći se svega i živjeti samo za ciljeve ustaške borbe, a ta je borba tražila najveće žrtve. Ono, što su ustaše kroz godine i godine radili u emigraciji težko se može opisati i najuzbudljivijim riečima. Šta je pak značilo prelaziti granice Jugoslavije, dolaziti u domovinu, izvršavati ustaška djela, te se opet vratiti natrag, to može znati tek onaj, koji znade šta znači jedna revolucionarna organizacija i šta znači biti njezinim članom, osobito u državi, gdje se vlast u poubijanju djelatnosti svojih neprijatelja služila najdrastičnijim sredstvima.

Tajnost, taj je pojam bio vrlo važan u ustaškome radu. Pa i sama ustaška prisega traži čuvanje tajne i

Hrvatska legija u borbi s odmetnicima

ogriješenje o to zahtjeva čak i kazan smrti. Najveći dogadjaj za ustaše bio je, kad su mogli doći u ustaški logor i raditi zajedno s Poglavnikom.

Ustaše su u odredjene logore pristizali u skupinama i pri tom se moralo vrlo oprezno raditi. Svaki korak i svako djelo ustaše tražili su sve preduvjete, koje je trebao imati jedan revolucionarac u svome radu. Trebalo se čuvati srpskih uhoda i doušnika, koji su bdjeli u mnogim državama nad kretanjem i radom Hrvata. Držeći se svih uputa, izdanih od ustaških povjerenika dolazili su ustaše često puta raznim tajnovitim putevima do svojih odredišta. Često puta nisu ni sami znali kamo idu, a to nisu smjeli znati ni njihovi najbliži. Broj se ustaša u logoru stalno povećavao. Najveća sreća za svakog ustašu bila je, kad je mogao vidjeti Poglavnika.

Jedan od onih, koji su živjeli u takvom logoru piše ovo:

»U logoru se je živjelo iz dana u dan, vježbajuć i vršeći svu drugu potrebnu službu jedne vojarne. I više nego vojarne, jer ustaše su bili vojnici, a uz to i ustaše, što znači savršeno mnogo više. U tom radu, u toj stegi, u tim vježbama bio je Poglavnik uviek primjerom. On ih je odgajao, s njima vježbao, izradjivao osnove i nacrte za vježbu, tumačio im bit ustaštva i potrebu odlučne borbe, tumačio im slavnu hrvatsku poviest, a po potrebi on bi ih i tješio, skrbio se u svakom pogledu za njih, a u slučajevima prestupaka stege, praštao bi. Nije to bio saobraćaj bahatog zapovjednika i vojnika, saobraćaj onog, tko nemilosrdno zapovijeda, i onog, koji mora slušati. Bio je to saobraćaj druga, brata, oca, prijatelja, saobraćaj Poglavnika sa svojim ustašama, koje je on tako dobro razumio, duboko poštivao njihov rad i njihove žrtve, koji je i sam bio mali čovjek, radnik, koji i sam bijaše ustaša. Poglavnik je svojim djelima, svojim primjerom, svojom odlučnom borbom i posebnim odgojem stvarao novog hrvatskog čovjeka, jednom rieči, stvarao je hrvatskog ustašu. Odredbe, propisi, članci i knjige, zatim njegova rieč, a najviše njegov primjer u radu i borbi stvaraju kod ustaša ugled vodje, ugled Poglavnika, u koga neizmjerno i bezuvjetno vjeruju, vjeruju, jer ga ciene, jer ga čuju, jer ga neizmjerno vole.«

Uz spomenute novine »Ustašu« Poglavnik u godini 1930. pokreće i novine »Grič«. Prva tri broja tih novina izlaze u skromnim tehničkim mogućnostima. »Hrvatski Savez« u Belgiji bio je u to vrieme razvio veliku ustašku djelatnost, te se potreba što jače ustaške promičbe, kao sile, koja će spajati sve ustaše sve više pokazivala. U toj promičbi radio je sam Poglavnik. On sam piše članke i viesti za »Ustašu«, nabavlja tiskarske strojeve, te se »Ustaša« doskoro tiska u tiskari Glavnog Ustaškog Stana. Zajedno sa svojim suradnicima Poglavnik obavlja sve tehničke poslove oko slaganja, prelamanja i tiskanja lista. List »Ustaša« se odpremao na sve strane u Evropu i Ameriku.

Ustaška organizacija izdaje novine i letake, proglase i knjižice i mnoge od tih stvari dolaze raznim putevima u domovinu. Taj veliki promičbeni rad će donieti u Hrvatskoj i u svietu velikog uspjeha. Pojedini brojevi ustaških novina, letaka i programa čitali su se u Hrvatskoj s ogromnim zanimanjem, išli su od ruke do ruke i davali narodu potstreka za novu borbu. U Hrvatskoj stalno nastaju demonstracije. Osobito na hrvatskom sveučilištu dolazi do čestih i burnih prosvjeda i borbi sa redarstvom.

J. P.

Razgovor s ljudima, čija su prsa okićena medaljama za hrabrost . . .

ONI SU ČUVARI NAŠE SLOBODE

Vjekovima je Bosna zemlja sukoba i mejdana. Mnogo pohlepno oko je zaželilo neizmjerna bogatstva hrvatske Bosne. Divne i bezkrajne šume, voćnjake, stada blaga, rude i sve ostalo skriveno u njedrima veličanstvene ljepotice Bosne često puta je htio bizantski neprijatelj. I dolazio je sa silnim hordama. Krv se prolievala. Sinovi »dobrih Bošnjana« ginuli su na rodnoj grudi.

U sjenama ruševina starih gradova u Bosni izviru uspomene na burnu prošlost, na sukobe, na krv, na ponos i snagu nekad moćnog hrvatskog kraljevstva.

Drhte strune večeri razapete na jablanovima kraj rieke. Najčarobnija i najprivlačnija zemlja na jugu Evrope — Bosna — sprema se na počinak.

Kroz prvi sumrak začuše se krikovi, pucnjava. Opet su Bosnu napali. Razbojnički i podlo. Opet krvari. Vjekovni mračni dušmani, nomadi, skriveni po bezkrajnim šumama, šuljaju se ko hijene u tamnim noćima. Sa tupim izcerenim licem i nožem u zubima.

MEDJU LJUDIMA, KOJI OD DJETINJSTVA POZNAJU PRAVI ŽIVOT . . .

Pognutih ledja i ozbiljnog lica Hamid govori.

— Eto, braćo, jučer sam stigao odozdo, iz Bosne, ovdje u naš bieli Zagreb. Ja sam ti prost čo'jek . . . ja ne znam onih finih, probranih rieči, ja ti kažem ono što me peče na srdcu, pa eto ti . . . Koliko sam puta reko našim, kad su one dušmanske mrcine najviše udarale: Nebojte se, jer mi smo sinovi onih starih junaka, što su umirali na kućnom pragu, boreći se za rz i obraz, s imenom Allaha na ustnama . . .

Ljudi u zadimljenoj kafani. Sinovi Bosne u Zagrebu. Ustaše i domobrani zajedno. Pjevaju. Harmonika jeca i dočarava kutak Bosne. Raspaljuje srdca onih, koji mjesecima nisu vidjeli svoje kuće i koji su mnogo puta pogledali smrti u oči.

Dim od prostog duhana. Razgovor. Prostota izraza, ali iskrenost i nepokvarenost. Ozbiljna i naborana lica govore o neravnoj borbi, koju ovi ljudi vode s najkrućim životom.

— Omere, tebi je žena i dvoje djece zaklano . . . i kuća ti je izgorila! . . .

— Jes', to je volja Božija, oni su Kurbani za našu slobodu . . . a jedno morate, ljudi moji, znati, da što nam je sudjeno to mora biti . . . evo, i ja nosim deset »gelera« u nozi, pomodri mi i steže me noga, ali sam ipak živ . . . i opet, ako Bog dadne, čim dodjem dolje u Bosnu pušku u ruke, pa udri po onim mrcinama . . .

Ako ovim ljudima govorite o ratu, crnim danima, krvi i poklanim čeljadima, oni samo škripe zubima i sliegnu ramenima. Ako im govorite o liepoj sutrašnjici, oni će se dobroćudno nasmiešiti i dodati:

— Ako Bog dadne, bi' će dobro!

Sjedimo u dimu prostog duhana. Medju ljudima, koji su nerazdvojno prirasli uz svoje livade i planine. Oči im sjaje kad spomenu Bosnu, a glas im zagrmi ko prasak gromova.

Iz kuta kafane zajeca harmonika. Netko zapjeva:
Gdje si draga, živa željo moja,
živom sam te željom poželio . . .

NA NJIHOVIM PRSIMA SIJAJU ODLIKOVANJA ZA HRABROST

U kafani su upalili svietlo, jer je već noć ulazila kroz male prozore. A onda su se širom otvorila vrata i ušla su četiri plećata čovjeka. Fesovi su govorili da su sinovi Bosne. Na prsima su im sijala odlikovanja za hrabrost.

— Merhaba, Bećire! Hajde sjedite ovdje! pozvali smo ih.

Za kratko vrieme nastavili smo razgovor. Govorili smo o uspomenama iz bojeva. Prvi se javio Bećir Saračević, član

(Nastavak na strani 15)

USTAŠTVO diljem HRVATSKE

Zagreb

Veliki broj gradjana grada Zagreba, koji stanuju na Trešnjevki okupio se na treći pouzdanički sastanak, što ga je priredio tamošnji ustaški tabor. Medju ostalim je rečeno i ovo:

»Današnji rat vodi se s jedne strane na idejnom, a s druge strane na vojno-političkom polju. O konačnom izhodu rata ne će odlučiti samo pobjeda na bojnom polju, nego i pobjeda zdravije, snažnije i poštenije ideologije. Sovjetska unija unosi u ovaj rat ideologiju boljševizma, koji je u primjeni donio samo razaranje, propast i uništenje svih materijalnih i duhovnih dobara. Velika Britanija, Sjedinjene Američke države brane u ideoložkoj borbi načela glavničarstva, tog zločinačkog sustava, koji je s jedne strane manjini razbojničkih izrabljivača dao u ruke sve izvore materijalnih dobara, a s druge strane milijune biednih bacio u očaj i dopustio propadanje. Nasuprot tih dviju ideja digli su se mladi narodi Evrope u zajednici s Japanom, da čovječanstvu dadu nove temelje mirnog života i blagostanja, družtvovnog napredka i sredjenosti.

Temeljne smjernice nove Evrope idu za harmoničnom organizacijom cielog evropskog kopna i za uskladjivanjem probitaka svih kulturnih i pozitivnih naroda Evrope, koji imaju jednako pravo na život pod suncem.«

Govorilo se i o partizanima: »Nikoga od nas niesu partizani htjeli ostaviti u sumnji o onome, što nam nose i u čije ime dolaze. Kud god su partizani prošli nakitili su zidove, vrata i plotove srpovima, čekićima, crvenim zviezdama i poklicima drugu Staljinu, da bismo znali, da oni u ime Sovjetske Unije dolaze. Kudgod su prošli ostavili su za sobom ruševine i groblja, palili su, rušili i uništavali, klali i zvjerski mučili i ubijali, da bismo točno znali, što nam žele i što nam donose. Mi smo danas s njima na čistu. Oni su nam naviestili borbu na život i smrt i mi smo je prihvatili. Nije više u pitanju borba dvaju nazora na svietu, nego borba za obstanak naroda, u kojoj se svi Hrvati bez razlike nalaze na okupu, jer se radi o svima.«

Sinj

U okviru ustaških sastanaka, što ih priredjuje Izpostava Glavnog ravnateljstva za promičbu u Omišu, na području velike župe Cetinje, održan je veliki ustaški sastanak u Sinju dana 27. veljače o. g., na kojem je govorio poručnik Rojnica i u svom govoru prikazao rušilački rad partizanskih bandi i našu borbu za obstanak.

Osim vojske bilo je prisutno oko 2.000 seljaka iz bliže okolice. Kako je ovo prvi sastanak ovakove vrsti u ovom kraju seljaci su na njemu dali oduška svojim osjećajima klicajući Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i svojim prisustvom potvrdili odanost Poglavniku i odlučnost u borbi.

Govornik je bio prekidan poklicima te je na kraju oduševljeno pozdravljen od gradjanstva, koje se je uz pjevanje hrvatske državne himne razišlo kućama.

Mače

U nedjelju 14. o. mj. održan je ustaški sastanak u Maču, kojem je prisustvovalo oko 500 osoba. Usljed liepog vremena sastanak se održao na mjestnom trgu. Sastanak je otvorio tabornik predavši rieč izaslaniku Glavnog Ustaškog Stana, koji je u svom govoru prikazao prisutnima obći položaj u svietu, osvrnuvši se i na naše unutarnje prilike, te je iznio veliku djelatnost hrvatske državne vlade, koja čini sve kako bi hrvatski narod što laganije mogao podnieti ratne potežkoće. za toga je govorio občinski načelnik iz Sesveta, koji je na vrlo liep način prikazao u svom govoru uzroke potežkoća, s kojima se moramo boriti, a zatim je govorio o obćim gospodarskim prilikama i o političkoj borbi hrvatskog naroda u prošlih dva desetljeća. Govorom načelnika završen je ovaj ustaški sastanak, prigodom kojeg je došlo do oduševljenih manifestacija Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Sv. Martin

U svom obširnijem izlaganju u Sv. Martinu, gdje se narod sakupio pred crkvom, državni tajnik Bulić dotakao se naše političke razcjepkanosti u novijoj političkoj poviesti kao i težke sudbine, koja nam je u prijašnjim vremenima često nametala ulogu boraca za tudje probitke i prolievanje krvi za tudjinca. Hrvat se borio i krvlio pod tudjom zapovjedi, pod tudjom zastavom i za tudji probitak.

Danas Hrvat ima svoju državu. Težko ratno vrieme ne dozvoljava nam doduše da već sada osjetimo sve blagodati slobode i samostalnosti, što više traži od nas da uložimo sve snage i da podnesemo težke žrtve, da bi ju sačuvali. Državnička sviest, koja mora prožeti i posliednjeg Hrvata, nalaže nam, da se prihvatimo rada i da se prihvatimo puške, jer se radi o biti ili ne biti.

Sviestan Hrvat ne izbjegava vojničku dužnost i čini sve što je u njegovoj moći, da hrvatsku oružanu snagu pomogne svagdje i u svakoj prilici, jer zna što mu njegovi narodni neprijatelji pripremaju, ako u ovoj težkoj i odlučnoj borbi podlegne.

Sakupljeni narod prekidao je često izlaganja državnog tajnika kao i izlaganje izaslanika Glavnog Ustaškog Stana, burnim odobravanjem, dajući izraza svojoj spremnosti da učini sve za svoju državu i svoju hrvatsku narodnu vojsku.

Gradec

U nedjelju 14. o. mj. održan je u mjestu Gradecu vrlo uspjeli ustaški sastanak, komu je prisustvovalo preko tisuću seljaka, tako da se taj sastanak pretvorio u pravu ustašku skupštinu. Izaslanici Glavnog Ustaškog Stana prikazali su i protumačili slušateljima Ustaška načela, te njihovu ulogu i značenje u državnom političkom, uljudbenom, družtvovnom i gospodarskom životu hrvatskog naroda. Govornici su se u svom govoru osvrnuli i na pljačkašku djelatnost odmetnika naglasivši, da medju njima nema pripadnika hrvatskog naroda, nego da su to naši narodni neprijatelji, kojima smeta miran napredak hrvatskoga naroda. Medjutim za svoje pljačkanje dobili su odmetnici zasluženu kaznu, jer im hrvatske i savezničke vojske zadaju težke udarce.

Govornici su nadalje naglasili, da hrvatski narod vjerno i odano sliedi svog Poglavnika, te da se pod njegovim vodstvom bori i borit će se do konačne pobjede, jer osjeća da na njegovom području mora biti prvenstveno vatre za njegova hrvatska ognjišta. Nakon govora, koji su bili popraćeni oduševljenim poklicima Poglavniku i državi, završen je ovaj sastanak pjevanjem hrvatske državne himne.

Križevci

Predstavnici ustaškog logora iz Križevaca započeli su vrlo djelatnim radom, koji je u vezi s provedenim preustrojstvom političkog logora. Na dnevnom su redu brojni sastanci u raznim mjestima kotara. Tako je neki dan održan vrlo uspjeli sastanak u mjestu Cubincu, na kojem se skupilo mnogo svieta. Narod je saslušao pozorno razlaganja govornika te je izjavio svoju privrženost Ustaškom pokretu, a ujedno je izjavio svoju punu suradnju. Tom zgodom ujedno su i riešena neka tekuća pitanja tamošnjih mještana, medju ostalim biranje seoskih starješina u mjestima Cubincu i Bukovju, koji je izvršen prema želji seljaka.

KROZ DOMOVINU I SVIET

POGLAVNIK JE PRIMIO DOČASTNIKE KOJI SU POLAZILI PROSVJETNO-ODGOJNI TEČAJ

Odgojni odjel oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske priredio je prvi prosvjetno-odgojni tečaj za dočastnike prvog zbornog područja, koji je trajao nekoliko dana i kojemu su prisustvovali dočastnici spomenutog područja.

Danas je Poglavnik u velikoj Jelačićevoj dvorani primio skupinu ovih dočastnika, koji su došli zajedno sa svojim vojnicima.

Primanju su prisustvovali državni tajnik u ministarstvu oružanih snaga general vitez Vilko Begić, zamjenik zapovjednika ustaške vojnice pukovnik Oto Čuš, glavar odgojnog odjela oružanih snaga pukovnik Mijo Bzik, te zamjenik glavara odgojnog odjela pukovnik Ivo Javor.

Poglavnik je prisutnim dočastnicima održao dulji govor, u kojem je medju ostalim naglasio važnost ovakvih tečajeva, na kojima se dočastnici upoznavaju i s drugom svojom dužnosti, koju oni trebaju preuzeti na sebe, t. j. dužnosti, da kao dočastnici rade medju vojnicima prosvjetno, da ih vode i da im tumače, kako će se najlakše odrvati neprijateljskim pokušajima i navalama ne samo puškom u ruci nego i duhovno.

Vojnik daje i žrtvuje sve, kad to od njega traži narod i domovina. Nu, vojniku je potrebno znati i zašto to radi. Stoga je dužnost dočastnika, da vojnike poduče, kako bi oni mogli što lakše i sviestnije zadovoljiti i ovoj svojoj dužnosti. Često puta su neprijateljske navale, koje pokušavaju da u vojniku pokolebaju ne samo vojnika, nego i čovjeka, da ga duševno slome i omaloduše, teže i opasnije nego navale oružjem. Pri tome se neprijatelji služe najpodlijim sredstvima i največim lažima, samo da bi zaveli vojnika, da bi on zaboravio na svoju dužnost. Za obranu od takvih navala potrebna su i sredstva, t. j. potrebno je, da vojnik bude dovoljno obavješten i obrazovan, kako bis e mogao suprotstaviti neprijateljskim lažima. Hrvatski vojnik mora biti sviestan velikog dobra, koje su Hrvati stekli nakon mnogo godina, t. j. on mora znati, da se sada bori za svoju vlastitu Nezavisnu Državu Hrvatsku. Za očuvanje toga dobra moraju svi pridonieti sve svoje snage, a u prvom redu svaki onaj, koga domovina pozove pod oružje. Hrvati, koji ne bi danas u tome odgovarali pozivu, koji na njih stavlja domovina, država i cjelokupni hrvatski narod, bili bi krivci buduće nesreće hrvatskog naroda.

Vojnici, koji danas oružjem u ruci brane svoju državu od neprijatelja, bit će zaslužni i dični za mnoga pokoljenja, za duge vjekove u očima svih budućih pokoljenja hrvatskog naroda. Bit će zaslužni osobito stoga, što se svi mi moramo danas boriti s največim poteškoćama, kojih nemaju oni narodi, koji već dulje vremena imaju svoje uredjene države.

Neprijatelji hrvatskog naroda navaljujući na nas, navaljuju i na naše saveznike, jer sve je ovo jedno veliko bojište protiv zajedničkog neprijatelja.

Zatim Poglavnik ponovno naglašava važnu odgojnu ulogu dočastnika u vojsci, koji trebaju vojnicima predočiti svu strahotu i nizkost podlih djela onih, koji zavedeni tudjinskom promičbom preziru zemlju, koja im je život dala, i svoj kućni prag, na kojem su ugledali svjetlost sunca i dižu izdajničku ruku protiv svoje vlastite zemlje. No čim se neprijatelj služi podlijim sredstvima i čim jače navaljuje, tim je veća čast svakog hrvatskog vojnika, da brani hrvatsku domovinu i zajedničke probitke saveznika.

Poglavnik završava pozivom hrvatskim dočastnicima, neka u duše i srdca hrvatskih vojnika uliju vjeru i pouzdanje u snagu vlastitog naroda i vriednost njihove vlastite zemlje, kako bi jače mogli nastupati u borbi protiv neprijatelja.

»Neka vam Bog pomogne u tome vašem radu, na koji polazite!« I budite uviek za Dom —

»Spremni!« gromko su odgovorili svi prisutni dočastnici.

Nakon toga se Poglavnik rukovao sa svim prisutnim zanimajući se za njihove prilike, pitajući ih, gdje služe i odakle su.

Već preko 14 dana jure valovi njemačkih jurišnih divizija ponovno prema iztoku. Težište čitave borbe nalazi se južno od Harkova te u području Orela, gdje protivnik još jednom pokušava dovesti do obrata u svoju korist.

Harkov je opet pao u njemačke ruke. Prodor njemačke vojske izvršen je u okviru velike djelatnosti, koja je obuhvatila čitav gusto naseljen prostor zapadno od Doneca. Nakon što su uništene tri sovjetske jurišne vojske na jugoiztoku, jugu i jugozapadu od ovog područja, njemački su pokreti nezaustavljivom brzinom preneseni na sjever, pri čemu su njemačke čete jednu za drugom osvojile sve pruge i ceste.

Neprijatelj izbačen je nakon žestoke borbe iz daljnjih obranbenih postava. Na juriš su osvojena brojna mjesta, medju njima gradovi Valki i Ljubotin.

Traju obranbene bitke u borbenim odsjecima kod Orela i Staraje Ruse. Unatoč jake upotrebe topničtva, oklopljenih kola i bojnih zrakoplova, nije neprijatelj niti na jednom mjestu uspio postići bilo kakve uspjehe.

U području Orela ležalo je težište borbe na sjevernom odsjeku. Ovdje su njemačke čete izvele unatoč žestokih sniežnih mećava na Oki veliki protunapadaj. Njemačke su čete slomile tvrdokorni neprijateljski odpor gotovo izključivo u borbama iz bliza, uzpostavivši opet na ovom odsjeku prije nekoliko dana utisnutu staru glavnu crtu.

Izmedju 1. i 10. ožujka 1943. razorile su, zaplienile ili učinile nepokretnim postrojbe kopnene vojske i oružanih SS-skupina na iztočnom bojištu 773 sovjetska oklopljena kola.

Na borbenom području južno od Iljmenskog jezera, gdje su boljševici posliednjih dana kod Staraje Rusje jurišali na njemačke postave jakim snagama, brojnim streljačkim divizijama, topničtvom, oklopljenim kolima i bojnim zrakoplovima, njemačke su čete odgovorile iznenadnim protunapadajem, kojim su prodrle duboko u sovjetske crte.

Zapadno od Bjelgoroda naše divizije napadaju na širokoj fronti. Zaposjednuti su gradovi Bogoduhov, Ahtirka i Graivoron.

Iz kubanskog mostobrana prodrli su iznenada planinski lovci i oklopljeni grenadiri u napadačke pripremne postave nekoliko sovjetskih pješačkih brigada, razpršivši ih. Neprijatelj je pretrpio težke krvave gubitke, te je izgubio mnogo oružja. Zarobljeno je preko 500 neprijateljskih vojnika.

Očita nestašica boljševičkih pričuva razabire se već iz okolnosti, što su Sovjeti gotovo po svuda morali odustati od protunapadaja.

Njemačke su podmornice ponovno javile sjajne uspjehe sa Sredozemnog mora, Sjevernog mora i Atlantika. 11 velikih brodova sa 75.000 brt. iz dopremne mornarice za Sjevernu Afriku, Sovjetsku uniju i Englezku završilo je svoj put na morskom dnu. Torpedirana su četiri daljnja broda.

U Tunisu razpršili su topnička vatra i zrakoplovstvo nasrtaje jakih neprijateljskih oklopljenih snaga. Oboreno je deset zrakoplova. Četiri su oborili talijanski i njemački lovci, četiri je oborilo protuzrakoplovno topničtvo, dok su dva oborila naša oklopljena kola.

Njemačke se podmornice nalaze u neumornom napadaju. Danima bile su u dodiru s jednom brodopratnjom, koja je iz Sjeverne Amerike plovila u Englezku. Čitavi čopori podmornica priključili su se lovu, te su često opetovanim napadajima iz ove brodopratnje potopili 13 ratnim potrebštinama krcatih brodova s ukupno 73.000 brt. Tri su daljnja parobroda torpedirana.

PUŠKOM I NOŽEM KROZ BEZKRAJNE RUSKE RAVNI

(Iz dnevnika legionara Idriza Valjevca)

I tako smo se mi posve liepo udomaćili na tim postavima. Poznali smo svaku stopu tla oko naših bunkera, pa smo se već počeli tu i dosta prijatno osjećati. U koliko se u onakvoj zimi i pod onakvim okolnostima može prijatno osjećati, te smo se spremili na jedan dulji boravak na tom mjestu, ali kao i uviek prije i poslije, baš u taj čas izlazi zapovied. Iznenada, kao grom iz vedra neba stiže nam ta zapovied i iztjera nas iz naših bunkera. Trebalo je poći dalje, a da nismo znali kuda ćemo.

Svuda snieg i bjelina. Uprtili smo prtljagu i pošli prema pruzi. Tu sam se uvjerio za cio život, da po sniegu nije nimalo ugodno napredovati po onakvom vremenu. Stigli smo do vlaka. Utovarivanje je prošlo brzo i bez buke. Malo za tim vlak je krenuo. Lokomotiva je soptala i rigala iskre u snopovima, koje je vijavica smjesta razmiela. Bilo je strašno vrieme. Putovali smo neko vrieme, ne znam točno koliko dugo je moglo biti, a zatim se vlak zaustavio. Zapovied: izlazi! Zatim smo opet uprtili prtljagu neprestano topćući nogama, jer je bila jaka zima. Napried: stiže opet zapovied. I mi krenusmo.

Bila je strašna vijavica, ona poznata januarska. Noć, zima. Zapovied je glasila, da imamo doći u selo Krivorožje prije Rusa. Tko prije stigne u selo, onoga je pobjeda. Tu naravno više nije bilo ništa razmišljanja. Trebali smo stići prvi.

Vjetar je duvao silnom žestinom noseći snieg. Snieg nije padao, nebo je bilo vedro, nego ga je vjetar dizao sa zemlje i vitlao njime po hladnom uzduhu. Sitne iglice udarahu nas, zadajući oštre boli na odkrivenim djelovima tiela. Vjetar je nosio snieg u tolikoj količini, da se na tri metra izpred sebe nije moglo razpoznati, stoji li pred tobom Hrvat, Rus ili Njemac. Ali smo mi bez obzira na te potežkoće brzo napredovali.

Napokon smo postigli cilj. Stigli smo u selo zvano Krivorožje. Došli smo prvi i Rusa još nije bilo. Bilo je jutro i vjetar je bivao sve jači. Smrzle su se uši. Zima je bila tako strahovita, da smo mislili da nam je sada došao konac života.

Po zapoviedi smo imali zaposjesti jednu šumicu kraj sela, dočekati Ruse i braniti selo. Što se drugo moglo, nego izvršiti zapovied. Pošli smo u šumicu i zauzeli položaje. Studen je sve više i više stezala. Zaklona nismo osim sniega imali nikakvih.

Dok smo tako budno promatrali prostor pred sobom, opazili smo jednu grupu vojnika, a uslied mećave nismo mogli razpoznati jesu li to naši ili neprijatelji.

Iako nas dieli razmak od svega dvadeset do trideset metara, naši su hrabri častnici pošli napried izviditi položaj. No Rusi su odmah izkoristili priliku i brzo su im došli iza ledja.

Kada smo mi opazili, da bi naši vodje mogli biti zarobljeni, pošli smo napried bez ičije zapoviedi. Stali smo pucati po Rusima, i vatra naših strojnica upozorila je naše častnike, da im prieti opasnost. Oni su se odmah snašli, te se povukli na lievu stranu i tako doprli do nas.

Kad su stigli do nas, pitali su nas, zašto pucamo i na koga pucamo. Pokazali smo im Ruse, koji su se približavali k nama. Htjeli su se primaći k našim postavima, ali su zapali u našu vatru, koja im je osujetila nakane. Jedan za drugim nestajali su u sniegu.

Dok smo mi pokazivali častnicima gdje se nalazi neprijatelj, prolomio se izpred nas zrak od povika. Kroz tamu odjekivala je vika Rusa Kozaka, koji su napadali.

»Ura, za Staljina i rodinu (domovinu)!« vikali su oni i trčali prema nama. Ali se naši vojnici niesu preplašili. Iako premrzli od zime i zameteni sniegom hladnokrvno su otvorili vatru po napadačima.

Kroz tamu su se miešali poklici boraca, prasak pušaka i jauk ranjenih. Razvila se velika borba. I na drugoj strani nastao je sukob izmedju naših ljudi i Rusa. Pucalo se svom žestinom, a obadva su protivnika nastojala pomoću kojekakvih varki uništiti drugoga.

U borbi smo doprli i u samo selo. Tu smo se još više pomiešali. Na jednom uglu kuće stajali su ruski stražari, a na drugom naši. Uobće se u onom metežu i vijavici nije moglo pravo razpoznati niti to, tko je prijatelj, tko neprijatelj.

Morali smo se od strašne zime sklanjati u kuće, uz pogibelj da dobijemo zrno, jer se vani nije moglo izdržati. Isto su tako radili i Rusi. U jednoj kući sklonili bismo se mi, u drugoj oni, a cielo je vrieme trajala paljba kroz prozore.

Svuda su naokolo zviždali metci, čim bi netko pomolio glavu iza zaklona. U kućama, gdje su se sklonili Rusi bilo je i civila, koje su nam oni slali s porukama, da se predamo. Ti su nam pričali, kako ima tu mnogo Rusa, i označivali nam rodove vojske i njihovo brojčano stanje. Bila je tu divizija Kozaka, a za njom je sliedila i druga kozačka i pješačka, pa čak i nekoliko brigada motorizacije.

No njihove prietnje niesu imale uspjeha. Nisu nas mogli zaplašiti. Iako nas je bilo samo jedna nepuna bojna, ipak se niesmo bojali brojčano premoćnog neprijatelja. Naša je bojna bila gotovo čitava sastavljena od hrabrih Bosanaca i Hercegovaca. A svi smo imali dovoljno vremena razmisliti, da se čovjek samo jednom radja i umire...

Kad su Rusi uzmicali kroz Ukrajinu govorio je Staljin, i htio ih je uvjeriti kako će pobjeda biti ipak njihova, pa je medju ostalim rekao: »Nas Hitler tjera ljeti sa tanke, a mi ćemo njega zimi na sanke,« to jest: Staljin je rekao da može Hitler ljeti dobro napredovati sa tankovima, ali da će Rusi preko zime nas sa saonicama potjerati i pobiediti nas.

Medjutim mi smo svi bili kao jedan uvjereni, da ruska zimska navala ne će uspjeti.

Njihove nas prietnje nisu mogle uplašiti. Mi smo i dalje neustrašivo ostajali na svojim mjestima, borili se kako nam je bilo zapoviedjeno, ne uzmičući ni korak. Svi do zadnjega znali smo što nam je stavljeno kao zadatak, pa smo bili spremni da to i izpunimo.

Borbe su se vodile gotovo neprestano u onoj mećavi, koja je neprestano vladala. Rusi su neprestano napadali sa velikim snagama, mnogo premoćnijima od nas, ne bi li nas izbacili s naših položaja. U tim borbama potrošili smo gotovo sve streljivo.

Na posljedku ostala je svakome vojniku i častniku po jedna ručna bomba. Te smo bombe čuvali do zadnjeg časa, ako bi nesrećom bili okruženi. No iako smo bili u težkom, gotovo bezizlaznom stanju, ipak naša odlučnost da se borimo do kraja nije se smanjivala. Zadnje bombe, koje su nam ostale, nazivali smo »svojima«, jer smo u svojoj odlučnosti bili spremni prije sami sebe ubiti, nego li pasti u robstvo. Bilo je mnogo vojnika, koji su to i učinili.

Rusi su zadnji puta poduzeli navalu na nas, ne bi li nas skršili. Znali smo, da je došlo do kraja, jer je sad trebalo ili izdržati ili propasti do zadnjega. Strašna je borba trajala 48 sati. Za cielo to vrieme niti se jelo, niti pilo, ni spavalo, niti grijalo. Sve smo te muke ipak izdržali. I u onom najodsudnijem času, jer su Rusi navaljivali sve većim snagama, začula se iza naših ledja buka od tankova u punoj vožnji. Kroz mećavu smo opazili velike tamne mrlje, koje su postajale sve jasnije. Pomoć je stigla upravo na vrieme, ni časka prerano. Naši drugovi Niemci došli su s tankovima i odlučili bitku.

Rusi su bili poraženi i odbačeni natrag.

Trećeg dana smo krenuli opet napried. Išlo se, napredovali smo do odredjenog mjesta. Onda je opet došla zapovied da stanemo, i mi smo po naredjenju zauzeli položaje. Najprije smo izkopali snieg, koji je bio dva metra dubok. Učvrstili smo se što smo bolje mogli, jer smo bili sviestni da nam ovdje predstoje velike i težke zimske borbe. Niesmo se ni prevarili. Na tim smo postavima blizu sela ostali od 6. veljače do 17. svibnja. I tu je bilo dosta muke, ali smo mi ipak sve izdržali i podnieli. Neprestano smo imali straže, koja se izdržavala na smienu, no uviek najmanje deset sati dnevno.

Rusi su neprestano ponavljali navale i uviek s velikim snagama, ali smo ih mi i naši drugovi Njemci uviek odbijali. Tu, u tim borbama izgubili su mnogo žrtava, bezbroj se je tih navala slomilo na našim postavima s velikim gubitcima po njih. Ali uspjeha nisu imali, a niti mogli imati, jer su njihovim divljačkim azijatskim masama bili ovdje suprotstavljeni najbolji vojnici svieta. Oni su sami to najgore na svojoj koži osjetili.

(Nastavak sa strane 11)

Hadžiefendića legije u Kladnju.

— Pripoviedaj nam, Bećire, nešto iz tvojih kreševa...

Bećir pripovieda o užasnoj zimi 1942. na Romaniji. Neopisive su se borbe vodile. Hrvatske oružane snage su kroz duboki snieg osvajale i bunkere i skloništa, zarobljivale gomile promrzlih odmetnika. Bećir je bio medju prvima. U Žljebovima se prosula krv po bielom plaštu zime. Tu je poginuo junak i heroj Hamdija Alispahić, oružnički razvodnik. U jednom olujnom naletu Bećir je sa svojim odjelom osvojio malo skladište sa 108 pušaka i 7 strojnica. Od Sokolca, gdje je Bećir težko ranjen u lievu nogu, pa do Han Pijeska borba se nesmanjenom žestinom vodila. A mećave su biesnile i bosanske šume su utonule u duboki mir zime.

— U Sokolcu sam izgubio sviest, a probudio sam se u sarajevskoj bolnici. Tada mi je častna sestra pripoviedala kako su me »Crnci« donieli na rukama.

A ti, Avdo, što si se ušutio, pripoviedaj i ti nešto...

Avdo Bećar, pripadnik odreda nadporučnika Hašimbegovića, tiho i razgovietno opisuje nam borbe, vodjene oko Knježine i Olova. Pripovieda o dugim noćima i stražama u selu Vrpljači. Poput nerazbojne falange — ustaše, milicija i oružnici — slievali se u gniezda i logore bandita, pa ih u ranu zoru ko divljač gonili pred sobom i i bacali preko Drine. Na Jahorini su vodjene borbe, u kojima su ustaše svojim besprimjernim junačtvima i odlučnošću ispisali još jednu ponosnu stranicu naše narodne borbe. I nizale se pobjede...

Avdo Bećar takodjer nosi težku ranu. Uspomenu na junačke dane... Dane, koji će u našoj poviesti biti uokvireni u zlatni troplet.

— Ljudi, da samo znate, kakva je bila prošla jesen kod nas, započeo je treći sin Bosne Enes Husović. Rovovi nam se napunili vodom i susnježicom. A morali smo danima ostati u takvom položaju. Partizani nanjušili, da dobivamo pomoć preko jednog zrakoplova, koji se spuštao na jednu njivu, nedaleko naših rovova.

U ranu zoru navališe ko vukovi, da nas odbace i onemoguće spuštanje zrakoplova. Tada se umiralo u lokvama i na raskvašenim putevima. Ali se nismo dali. Iza strojnica smo gledali, kako rastu gomile mrtvih, nemoćnih bandita.

Bio sam radnik kod gradjevne industrije »Varda«, nastavlja Enes. Jednog dana bijaše juriš... Morali smo se očajnički braniti. Hladnokrvno i stoički podnesosmo sve napore. Najednom je pala zapovied, da izadjemo iz rovova i potjeramo bandite. Zgodnim smo trikom ih uplašili. Netko je viknuo: Izbacite topove i otvorite vatru! Pometnja je stvorena u njihovim redovima. Da ste bili gdje u blizini, pa da vidite, kako su bježali. Odbacili smo ih do njihovog stožera Mirlovići. A od zarobljenika smo čuli, da im se vodja, neki židov, nalazi u Suhoj Gori.

Sve sam te borbe prošao zdrav i čitav. U borbama oko Višegrada tek sam ranjen. Ko sada se sjećam. Ležao sam za jednom povećom stienom. Metci su pjevali iznad glave. Uzeo sam na oko trojicu odmetnika, koji su misleći se prebaciti neopaženi, pognuti žurno prilazili našim položajima. Kao kroz maglu se sjećam kako su ove tri podmukle zvieri uz promukli vrisak pale... a ja sam osjetio užasnu bol u desnom kuku noge... i izgubio sviest.

— Dva kilometra od Višegrada se nalazi Kosovo Polje, započinje Mujo Bajić. Bio je to listopad prošle godine. Dobili smo zadatak da izdržimo i ne pomičemo se sa dotadanjih položaja Menji Lug. Dušmanin je bio nadmoćniji. Po nekoliko Vlaha je dolazilo na jednog našeg. Prošli su dani. Spavali uobće nismo, a nešto hladne hrane smo tek sliedećih dana založili. Kao grom iz vedra neba došla je zapovied: Juriš! Bili smo spremni. Puška je kao sestra već danima bila uz nas. S poklicima našem Poglavniku jurnuli smo. Dan bijaše vedar. Sunce je zapadalo za obližnji gaj i bacalo purpurne zrake na teren, gdje smo bili primorani odmetničke duhove smiriti u krvi. U taj čas naišao jedan naš zrakoplov. Bacio je nekoliko bombi. To je bilo i previše. Čuli se krikovi: O, Jovane, kukala nam majka, izgibosmo... Gjorgjo, bježi... ta vidiš li da nam je ovo drugo Kosovo...

Do nogu potučeni neprijatelj tog predvečerja mogao je još jednom vidjeti da je Hrvatska vječna, jer je čuvaju najsmioniji borci za pravdu i slobodu — Poglavnikova vojska — ustaše.

— Mujo, a jesi li ti ranjen? upitali smo ga.

On nije ništa odgovorio. Oštrih crta na licu, sa blagim smieškom, digao je lievom rukom desni rukav kaputa. Rukav je visio... bio je prazan.

Na prsima Muje Bajića odsjeva srebrena kolajna za hrabrost.

U dimu prostog duhana razgovaraju ljudi, borci, delije. Ljudi, za koje nije ništa osobito biti bez hrane i sna.

Sjede ljudi u dimu. Netko jede grah i kukuruzu. Na prsima vise kolajne za hrabrost. To su ljudi, koji od djetinjstva poznaju život, grubi život. Njihova je rodna gruda, čarobna i liepa zemlja, hrvatska Bosna.

Zemlja ponosa, herojstva i najboljih evropskih vojnika...

H. HRUSTANOVIĆ

STALIŠKO POSTROJAVANJE HRVATSKOG SELA

Svrha, ustrojstvo i način djelovanja postrojbe hrvatskog sela

(Svršetak)

DUŽNOSTI ČLANOVA

§ 32.

Dužnost je svih seljaka Nezavisne Države Hrvatske sudjelovati u radu saveza prema svojim osobnim, duševnim i imovinskim sposobnostima.

PRAVA ČLANOVA

§ 33.

Članovi imaju pravo služiti se svim ustanovama saveza i koristiti se svim pogodnostima, koje će pružati savez na temelju svojih poslovnika.

STRUČNA I USKLADBENA VIEĆA

§ 34.

U slučaju potrebe može savezničar za rješavanje pojedinih pitanja sazivati vieća stručnjaka. Svaki član dužan je tom pozivu odazvati se i sudjelovati u radu vieća prema svojim sposobnostima. Priedloge savjetnog vieća može savezničar primiti ili odbiti, pod osobnom odgovornošću za sve posljedice.

Uskladbenim viećima i uskladbenim viećanjima za rješavanje pitanja, koja su prieporna, odnosno zajednička raznim savezima, dužan je prisustvovati savezničar s potrebnim stručnjacima. Takvim viećima i viećanjima, koja sazivaju župski, odnosno kotarski povjerenici državnog savezničara dužni su prisustvovati svi pozvani župski odnosno kotarski povjerenici pojedinog saveza.

NADZOR NAD RADOM DUŽNOSTNIKA SAVEZA

§ 35.

Nadzor nad radom pojedinih dužnostnika saveznih organa, vrše odgovorni dužnosnici viših organa saveza.

PRELAZNI PROPISI

§ 36.

Za razpust družtava, kojima je svrha zastupanje i zaštita seljačkih probitaka kao i drugih seljačkih družtava, te za promjenu njihovih pravila, pravilnika i poslovnika potrebno je odobrenje državnog savezničara. Isto je tako potrebno odobrenje državnog savezničara glede razpoložbe imovinom, preostalom nakon likvidacije razpuštenih družtava.

§ 377.

Do razpusta družtava spomenitih u § 8. odredbe od 25. studenoga 1941. o osnutku staliških i drugih postrojbi u okviru hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta nadopunjene odredbom od 20. prosinca 1941. i u § 36. ovog propisnika državni savezničar ovlašten je postavljati kod tih družtava nadzornog povjerenika, pa i u slučaju, ako ta družtva već imaju povjerenika postavljenog sa strane bilo koje oblasti.

Dužnost je i pravo nadzornog povjerenika:

1. vršiti redoviti pregled blagajne, svih knjiga, spisa, blagajničkih i knjigovodstvenih pologa, zapisnika sjednica svih upravnih i nadzornih organa družtva;
2. prisustvovati svim sjednicama upravnih i nadzornih organa i skupštinama odnosno viećanjima upravnih povjerenika i njegovih savjetnika odbora;
3. provjeravati, da li prisutni na sjednicama i skupštinama imaju pravo sudjelovati na sjednicima odnosno skupštinama;
4. preuzimati predsjedanje sjednicama i skupštinama, kad to smatra potrebnim;
5. obustavljati rad sjednica i skupština, kad to smatra potrebnim;
6. zahtievati od mjerodavnih družtvenih organa saziv skupština s dnevnim redom, koji smatra potrebnim;
7. zabranjivati provedbu pojedinih zaključaka i odluka svih družtvenih organa i o zabrani najkasnije drugog dana izvješćivati savezničara i državnog savezničara.

§ 38.

Prijava za osnutak bilo kakvog seljačkog družtva imade se u buduće slati savezu na mišljenje i pridelog zajedno s popisom osnivača družtva, zapisnikom osnivačke skupštine, pravilima, poslovnicima i propisnicima. Savezničar je dužan prijavu sa svim prilozima odmah predložiti državnom savezničaru, koji stavlja mjerodavan priedlog oblasti, koja odobrava osnutak družtva.

STEGOVNI PROPISI

§ 39.

Propusti dužnosti članova i dužnostnika saveza, rad protiv ustrojstva i razvitka saveza, kao i prekršaji propisa ovog propisnika kažnjavat će se prema posebnom propisniku o ustrojstvu i postupku Stegovnog suda Hrvatskog saveza seljaka, koji s odobrenjem Poglavnika izdaje državni savezničar. Članove stegovnog suda imenuje Poglavnik na priedlog državnog savezničara.

ZAKLJUČNI PROPISI

§ 40.

Ovlašćuje se državni savezničar, da mjerodavno tumači ovaj propisnik i izdaje rješenja o svim slučajevima, koji u ovom propisniku nisu predvidjeni.

Promjene ovog propisnika predlaže savezničar državnom savezničaru, o priedlogu državnog savezničara odlučuje Poglavnik.

§ 41.

Provedba ovog propisnika povjerava se državnom savezničaru.

Ovaj propisnik zadobiva pravnu moć odmah.

Dano u Glavnom ustaškom stanu, dne 15. veljače 1943.

Za Dom Spremni!

Poglavnik:
ANTE PAVELIĆ, v. r.

Na braniku hrvatskih obala

»Ustaša« viestnik hrvatskog ustaškog oslobodilačkog pokreta. — Izdaje Glavni Ustaški Stan. Ravnatelj: Mijo Bzik. — Glavni urednik: Franjo Bubanić, odgovorni urednik: Stanislav Polonijo, Zagreb, Berislavićeva ul. 10. — Uredništvo i uprava: Berislavićeva ul. 10. — Brzoglasi: Uredništvo: 79-00, Uprava: 64-06. — Čekovni račun br. 30.499. — Izlazi tjedno. — Pojedini broj stoji 2 Kune. — Predplata: mjesečno 8 Kuna, četvrtgodišnje 24 Kune, polugodišnje 48 Kuna, godišnje 96 Kuna. — Tisak Tiskare Ustaškog pokreta, Berislavićeva ul. 10. — Za tiskaru odgovara Viktor Smokvina, Zagreb, Medovićeva ul. 2.

ODUŠEVLJENO MNOŠTVO POZDRAVLJA POGLAVNIKA

USTAŠKE POSTROJBE NA JADRANU